

Твор,
актуальны
заўсёды
стар. 7

Што
такое
румбокс?
стар. 13

Сакрэты
стварэння
фільмаў
стар. 14

Аляксандр Сяргеевіч, няўжо вы?..

Фота даслана Вялікім тэатрам Беларусі.

Найперш гэта Пушкін, нянька Арына Радзівонаўна і сваякі паэта. Іх прыдумала рэжысёр-пастаноўшчык Наталля Бараноўская, якая на сцэне Вялікага тэатра Беларусі ажыццявіла пастаноўку оперы «Казка пра Цара Салтана». Ды не проста ажыццявіла, а дапоўніла класіка музыкі ўласным пралагам: Аляксандр Сяргеевіч шукае тэму і сюжэт для новага твора. Ён з'яўляецца на сцэне — але ці пазнаецца? Яго светлы вобраз прыцягвае ўвагу статнасцю і рамантызмам: задумлівы паэт за сталом стварае вершы. А яго Музаі становіцца... нянька, якая пачынае спяваць, — і мелодыя нараджае вобразы. Сцэна напаўняецца людзьмі, якім выпадзе гэтыя вобразы ўвасобіць, — нібыта ў тэатры...

Здавалася б: ёсць гатовая опера, якую кампазітар Мікалай Рымскі-Корсакаў калісьці ствараў да 100-годдзя паэта. Можна было проста ўзяць і паставіць твор, не дадаючы наогул нічога. Але ён даволі вялікі і працяглы па часе, а ў беларускага тэатра оперы і балета была крыху іншая задача. Яна зразумелая, і не толькі ў сувязі з юбілеем паэта, аўтарская казка якога дала падставу Уладзіміру Бельскаму для стварэння лібрэта, з якім пасля працаваў кампазітар. Але гэта было больш за стагоддзе таму.

«ЛіМ»-акцэнт

Актуальна. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка накіраваў прывітанне ўдзельнікам і гасцям XXX Міжнароднага форуму па інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогіях «ТІВА».

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Расіі Надзею Кадывашу з днём нараджэння.

Нагода. Прэзідэнт Беларусі падчас візиту ў Манголію наведаў Нацыянальны музей Чынгісхана ва Улан-Батары.

Вярнісаж. Выстаўка «Ю. Пэн, Я. Кругер. Мастацкая школы Беларусі» прадставілі ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі.

Свята. Адкрыццё «Вечароў Вялікага тэатра ў замку Радзівілаў» у Нясвіжы адбудзецца 14 чэрвеня.

Літаратурна-музычнае свята «Цімкавічкія вытокі» пройдзе заўтра на радзіме пісьменніка Кузьмы Чорнага.

Фестываль. Рэканструкцыя коннага бою, выстаўка аб гісторыі Круэўскага замка, кірмаш народных майстроў і іншыя цікавосткі чакаюць гасцей фестывалю «Крэва на скрыжалях часу».

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Рашэнне прымае чытач

У «Звездзе» прайшоў круглы стол беларускіх і расійскіх пісьменнікаў і бібліятэкараў на тэму «Правільнае чытанне: выбар за чытачом».

Галоўны лейтматыў літаральна ўсіх выступленняў у час круглага стала — дзіцячае чытанне, дзіцячае кнігавяданне павінны мець надзвычайную грамадскую і дзяржаўную падтрымку.

Сярод удзельнікаў дыскусіі з расійскага боку былі дырэктар Ленінградскай абласной дзіцячай бібліятэкі Мая Куракіна, і вядомы расійскі дзіцячы пісьменнік Сяргей Махоцін, і іншыя прадстаўнікі бібліятэчнай супольнасці.

Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звезда» Аляксей Карлюкевіч расказаў пра фармат дзяржаўнай падтрымкі ўвогуле кнігавядання ў Рэспубліцы Беларусь.

Более падрабязна на тэматычных аспектах, з якімі звязаныя кнігі для самых маленькіх чытачоў і падлеткаў. Расказаў пра шырокі фестывальны рух, скіраваны на прапаганду дзіцячай кнігі, пра тэмы ідэі, якія пісьменнікі і выдаўцы рэалізуюць супольна з бібліятэкарамі, культурна-асветнымі работнікамі і нават музейшчыкамі краіны.

Удзел у рабоце круглага стала прыняла першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшыня секцыі дзіцячай літаратуры СПБ Алена Стэльмах. Яна звярнула ўвагу на формы і метады прапаганды дзіцячай кнігі, расказала пра дайджэст найлепшых дзіцячых кніг, якія штогод рыхтуецца ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі.

На сустрэчы гучалі імёны расійскіх пісьменнікаў розных пакаленняў, чые кнігі ў апошнія гады пабачылі свет у Выдавецкім доме «Звезда»: Яўгенія Еўтушэнка, Барыса Косціна, Валанціна Распуціна, Алеся Кажадуба, Валерыя Казакова...

Раман СЭРВАЧ

стасункі

Прэстыжная прэмія — перакладчыку Янкі Купалы

Добрая навіна прыйшла з Кітая. Прафесар Наньхайскага ўніверсітэта (Цянзін, КНР) Гу Юй адзначаны Прэміяй за пажыццёвыя дасягненні ў галіне культуры перакладу. Гэтая ўзнагарода, якая ўручаецца ледзьве не з самага пачатку XXI стагоддзя, з'яўляецца адной з самых прэстыжных прэміяў у галіне мастацкага перакладу ў Кітаі.

А. Чэхава, М. Лермантава, Р. Раждзественскага, Б. Пастарнака, М. Прышвіна і іншых пісьменнікаў Расіі. Прафесар — укладальнік і перакладчык анталогіі «Трыста вершаў рускіх паэтаў» (Луільн, 1999).

Кітайскага перакладчыка па праве можна лічыць не толькі русістам, але і беларусістам, прапагандыстам беларускай літаратуры. Гу Юй пераўвасобіў на кітайскую мову вершы Максіма Танка, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Цёткі, Навума Гальпяровіча, іншых класікаў і сучасных мастакоў слова.

які выходзіць па англійскай, кітайскай і беларускай мовах.

Да месца будзе згадаць, што Прэміяй за пажыццёвыя дасягненні ў галіне культуры перакладу некаторы час назад быў адзначаны і іншы прапагандыст беларускай літаратуры ў Паднябеснай — Гаа Ман (1926—2017). Менавіта Гаа Ман яшчэ ў 1958 годзе пераклаў на кітайскую мову кнігу вершаў Максіма Танка, быў знаёмы з іншымі беларускімі літаратарамі. Вялікую дапамогу кітайскі перакладчык аказаў беларускім кнігавыдаўцам у развіццё праекта па выпуску серыі паэтычных зборнікаў «Светлыя знакі: паэты Кітая».

Мацвей ПАШКОЎСКИ

Гу Юй шмат намаганняў і сіл прыклаў для пераўвасаблення на кітайскую мову твораў А. Пушкіна,

не абмініце

Літаратурны мост з Егіптам

У сакавіку 2024 года госцем XXXI Мінскай міжнароднай выстаўкі-кірмашу была пісьменніца і дэпутат парламента Егіпта Доха Асі. Яна выступіла на Міжнародным сімпозіуме літаратараў «Пісьменнік і час», пазнаёмілася са стэндамі беларускіх кніжных выдавецтваў.

Сярод іншых пытанняў, якія абмяркоўвала егіпецкі прэзак і публіцыст з беларускімі пісьменнікамі і кнігавыдаўцамі, было і пытанне пра развіццё беларуска-егіпецкіх літаратурных сувязей. Далёкія адлегласці, слабавыя ўяўленні пра нацыянальную літаратуру Егіпта ў Беларусі і ў Егіпце — пра нацыянальную літаратуру Беларусі не павінны быць перашкодай для наладжвання трывалых стасункаў.

Кніга апазданняў егіпецкай пісьменніцы і палітыка рыхтуецца да выхаду і ў Выдавецкім доме «Звезда». Будзе спадзявацца, што першы выразны крок дапаможа развіццё прастору беларуска-егіпецкіх сувязей у галіне прыгожага пісьменства, паспрыяе і іншым публікацыям твораў пісьменнікаў Егіпта ў беларускім друку, у беларускіх выдавецтвах.

Мікола БЕРЛЕЖ

Спадчына роднага краю

У пачатку мая бягучага года ў мінскім выдавецтве «Каўчэ» выйшла новая кніга пісьменніка, педагога і краязнаўца Ігара Пракаповіча «Бровар. Вінакурэнне на абсягах паўночназаходняй Беларусі (Пастаўскі і Мядзельскі раёны)».

Аўтар — вядомы даследчык рэгіянальнай гісторыі і геаграфіі, працягвае займацца вывучэннем прамысловай спадчыны роднага краю. Разам са сваімі вучнямі ён падрыхтаваў і выдаў за апошнія гады кнігі «Вадзяныя млыны Пастаўшчыны» і «Цагельня. Вытворчасць цэгла на тэрыторыі Пастаўскага раёна». Новае выданне прадаўжае распачатую серыю. У кнізе распаўядаецца пра гісторыю развіцця вінакурэння ў паўночна-заходняй Беларусі, даецца характарыстыка бровараў, якія дзейнічалі на тэрыторыі Пастаўскага і Мядзельскага раёнаў у XIX — пачатку XXI стагоддзяў.

Кніга мае наклад 200 асобнікаў і выйшла ў свет дзякуючы спрыянню ГА «Беларускае геаграфічнае таварыства».

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА

Аўтар — вядомы даследчык рэгіянальнай гісторыі і геаграфіі, працягвае займацца вывучэннем прамысловай спадчыны роднага краю. Разам са сваімі вучнямі ён падрыхтаваў і выдаў за апошнія гады кнігі «Вадзяныя млыны Пастаўшчыны» і «Цагельня. Вытворчасць цэгла на тэрыторыі Пастаўскага раёна».

памяць

Сімвалы мужнасці

У Навагрудскай раённай бібліятэцы быў дадзены старт літаратурна-патрыятычнаму марафону «Навечна ў памяці народнай», прысвечанаму 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Мерапрыемства зладжана сумесна з Занальным дзяржаўным архівам у г. Навагрудку. Удзел у першым этапе марафону прынялі навучніцы Навагрудскага гандлёва-эканамічнага каледжа. Далей будуць запрошаны вучні школ і ўстаноў сярэдняй спецыяльнай адукацыі Навагрудка.

Літаратурная старонка прапанавала асобныя факты з ваеннай гісторыі гэтых гарадоў і пасёлкаў. Былі прадстаўлены: «Брэсцкая крэпасць» Сяргея Смірнова, «Генерал Корж» Мікалая Смірнова, кнігі з серыі «Беларусь. Трагедыя і праўда памяці», раман Алеся Савіцкага «Обаль», дакументальная кніга Сяргея Панізініка «Асвейская трагедыя. 1943», навінкі беларускіх выдавецтваў пра Вялікую Айчынную вайну і г. д.

Дырэктар Занальнага дзяржаўнага архіва у г. Навагрудку Ала Забелінская прадставіла дакументальную выстаўку «Выстаялі і перамаглі». У экспазіцыю ўвайшлі дакументы навагрудскага архіва, а таксама Занальнага дзяржаўнага архіва горада Баранавічы. На выстаўцы прадстаўлены тры комплексы дакументаў. У першым блоку адлюстраваны пачатковы перыяд вайны. Тут можна даведацца пра трагічны падзеі так звананага «Навагрудскага котла», у якім апынуліся 11 дывізій арміі Заходняга

фронту. Другі комплекс дакументаў прысвечаны перыяду акупацыі Навагрудскага раёна. Паводле звестак Дзяржаўнай надзвычайнай камісіі, на гэтай тэрыторыі было знішчана 45 тыс. грамадзян, а каля 10 тыс. былі вывезены на прымусовыя работы ў іншыя еўрапейскія краіны. Трэці блок дакументаў расказвае аб перыядзе вызвалення Навагрудка.

Да прагляду быў прапанаваны фільм з Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотонадакументаў аб вызваленні горада Гродна.

Навагрудская раённая бібліятэка прэзентавала гісторыка-патрыятычную гульні-мемарыну «Вялікія сімвалы памяці Беларусі», прысвечаную 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Юнакі і дзяўчаты ў інтэрактыўным фармаце пазнаёміліся з важнымі мемарыяламі Вялікай Айчынай вайны на тэрыторыі Беларусі, якія сталі сапраўднымі сімваламі памяці беларускага народа.

Святлана ЧУБРЫК

Навагрудская раённая бібліятэка прадставіла кніжную выстаўку «Хроніка Перамогі. 80-годдзе вызвалення», экспазіцыяны цэнтр якой складала карта «Цытадэлі мужнасці». На ёй адлюстраваны населеныя пункты, якія сталі прыкладам баявога подзвігу, усенароднага супраціўлення, узнагароджаныя вымпелам «За мужнасць і стойкасць у гады Вялікай Айчынай вайны».

імпрэзы

Цікавасць да ведаў — з садка

На чарговым пасаджэнні літаратурнай гасцёўні «Верасок» маленькія аматары прыгожага пісьменства пазнаёміліся з творчасцю Уладзіміра Мазго. Мерапрыемства было прымеркавана да Дня сям'і.

Творчы кіраўнік гасцёўні паэтэса Іна Фралова павіншавала са святам, распавяла пра цікавыя кніжныя навінкі, дзіцячыя часопісы, а таксама расказала пра госця.

Уладзімір Мазго прэзентаваў кнігу «Загадка — розуму задка», прадставіў і іншыя свае выданні.

Брала ўдзел у святочным мерапрыемстве і загадчык дзіцячай бібліятэкі № 16 Вольга Ціткова. З вялікай цікавасцю дзетсадаўцы пазнаёміліся з кніжнымі выданнямі, што прынесла бібліятэкар.

Мерапрыемства адбылося ў бібліятэцы сталічнага дзіцячага садка № 425.

Ганна СТАРАДУБ
Фота даслана аўтарам

дарэчы

Землякам — ад Міколы Чарняўскага

Нядаўна вядомы дзіцячы паэт і празаік Мікола Чарняўскі папоўніў сваімі кнігамі бібліятэкі Гомельшчыны — Будакашалёўскую цэнтральную раённую, сельскую бібліятэку вёскі Буда Люшаньскага, а таксама дзіцячы аддзел Рагачоўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя У. Караткевіча.

Першыя два населеныя пункты — малая радзіма пісьменніка, а з Рагачоўшчынай яго звязваюць незвычайныя школьныя гады (закончыў Беліцкую сярэднюю школу) і рэгулярныя творчыя сустрэчы з чытачамі і работнікамі бібліятэк раёна.

Кнігі бібліятэкам Мікалаем Мікалаевіч дорыць не ўпершыню. А пачынаў такую высакародную місію яшчэ некалькі дзесяцігоддзяў таму, калі перадаў у дар бібліятэкам шмат кніг з аўтаграфамі выдатных беларускіх пісьменнікаў.

Гэтым разам Мікола Чарняўскі падарыў не адзін дзясятка сваіх цудоўных кніг, выпушчаных рэспубліканскімі выдавецтвамі, з асабістымі аўтаграфамі, якія, як заўсёды, светлыя, добразлычывыя, з мяккім гумарам, надоўга застануцца ў памяці ўдзячных чытачоў.

Міхась СЛІВА

прэзентацыі

Паэзія, Жанчына і Вясна

У Смаргонскай раённай бібліятэцы праيشоў літаратурна-музычны вечар «Паэзія, Жанчына і Вясна». У рамках гасцёўні «Сустрэчы» прэзентавалі кнігу Эдзіты Бранцэвіч «Купальскі вянок».

«Купальскі вянок» — гэта зборнік апаюданняў, які знаёміць са светам беларускага фальклору. Кожная гісторыя ажывае дзякуючы галоўнай гераіні Анэлі. Да кнігі Эдзіта Бранцэвіч распрацавала дадатка з каліграфічнымі заданнямі. Дзеці могуць развіваць навыкі, працуючы з традыцыйнымі арнамантамі. Кожнай казцы адпавядае пэўны арнамент, які мае свой сімвал.

Мерапрыемства ўключала абмеркаванне тэм і матываў кнігі, а таксама музычныя выступленні

ўзорнага ансамбля «Кучарочкі» Смаргонскай дзіцячай школы мастацтваў.

Эдзіта Эдуардаўна падзялілася ўражаннямі ад працэсу стварэння кнігі «Купальскі вянок» і падкрэсліла, як важна для яе было захаваць і перадаць чытачам унікальнасць беларускіх народных паданняў. Яна таксама выказала спадзяванне, што выданне дапаможа адрадыць цікавасць да народных традыцый сярод маладога пакалення.

Юлія ЖУК

Разам з кнігай мы расцём

У сталічным садку № 7 адбылася сустрэча з пісьменніцай Інай Фраловай, якая прадставіла свае новыя кнігі для дзяцей «Прывітанне, сонейка!» і «Залатыя рыбкі».

Іна Мікалаеўна пазнаёміла юных аматараў прыгожага пісьменства са сваімі новымі кнігамі, а пасля прапанавала некалькі вершаў і апаюданняў з кніг «Андраўкава лета» і «Вясковыя вакацыі» прачытаць разам. Таксама пісьменніца расказала, колькі прафесіяналаў працуе над выданнем усяго адной кнігі, якая гэта складана праца. Паразважала з аўдыторыяй, чаму патрэбна берагчы кнігу. Дзяцей зачаравалі і яе вершы, і шчырыя словы ў іх адрас.

Раіса ГРАБЛЮК

«ЛіМ»-люстэрка

Паказ спектакля «Пачупкі» Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі пройдзе ў рамках V Маладзёжнага тэатральнага форуму дзяржаў СНД. «Песню ў адной дзеі» пакажуць у Алматы на сцэне Казахскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра для дзяцей і юнацтва імя Габіта Мусрэпава. Арганізатарам форуму з'яўляецца Міжнародная канфедэрацыя тэатральных саюзаў пры падтрымцы Міждзяржаўнага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў — удзельніц СНД. Тэатральнае свята праходзіць раз на некалькі гадоў у розных краінах. Дарэчы, у 2015 годзе II Маладзёжны тэатральны форум праводзіўся ў Мінску, яго суарганізатарам выступаў Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі.

Бліжэй на «Балетнае лета» ў Вялікім тэатры набылі грамадзяне 20 краін свету. Аб гэтым журналістам расказала генеральны дырэктар Вялікага тэатра Беларусі Кацярына Дулава. Яна адзначыла, што фестываль сёлета нагадае ёй сэнцічную падзею. «Спацатку выступалі юныя артысты, наша будучыня, тыя, хто потым будзе праслаўляць свае краіны. Далей мы рухаемся да прафесійных калектываў, але асабістых», — адзначыла Кацярына Дулава. Яна таксама дадала, што навінкай гэтага года сталі лекцыі ад выдатных балетных мастацтвазнаўцаў, гісторыкаў. Спецыялісты расказваюць, якое месца заняла ў балете ўсходняя тэматыка, і параўнаюць сучасны погляд з бачаннем балета ў яго авангарда.

Выстаўку нематэрыяльнай культурнай спадчыны кітайскай правінцы Ляанін прэзентавалі ў Брэсце, перадае БелТА. Экспазіцыя размясцілася на другім паверсе Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы. З правінцы Ляанін, у якой з Брэсцкай вобласцю заключаны працэсіўныя стасункі, прыехалі таленавітыя майстры. На вахач у наведвальнікаў яны стваралі карціны рознымі спосабамі, дэманстравалі працэс вырабу твораў з металу і паперы, здзіўлялі разнастайнымі ўпрыгажэннямі і прысмакамі, хараграфічным мастацтвам і гумарам. Старшыня народнага ўрада правінцы Ляанін Лі Лэчэн адзначыў: «Для нас гонар паказаць нематэрыяльную культурную спадчыну правінцы Ляанін у Брэсцкай вобласці. Усё робіцца для таго, каб культуры двух рэгіёнаў маглі тут сустрэцца, а жыхары атрымалі асалоду ад мастацтва».

Канцэрт варонежскіх музычных калектываў прайшоў ў Белдзяржфілармоніі 11 чэрвеня. Выступленне адбудзецца падчас правядзення Дзён культуры Варонежскай вобласці ў Беларусі. Заслужаная артыстка Варонежскай вобласці Вольга Чыркова, ансамбль народнай песні і танца «Варонежскія дзяўчаты», Варонежскі акадэмічны сімфанічны аркестр прадставяць праграму, якая раскрывае самабытнасць песеннай традыцыі Цэнтральна-Чарназёмнага эканамічнага раёна Расіі праз прызму сімфанічнага жанру. У праграме «Апета песняў слаўнай...» прагучаць творы вядомых варонежскіх паэтаў і кампазітараў: «Хутарок» на вершы Аляксея Кальцова, фрагменты аркестравых твораў Вячаслава Аўчынінківа і Генадзя Ставоніна, вальныя нумары з народнай містэрыі «Сонцаварот» Уладзіміра Бяляева, песенныя кампазіцыі Юрыя Рамаанава і Мікалая Мачалава.

Маскоўскі акадэмічны тэатр імя Уладзіміра Маякоўскага прадставіць на Міжнародным фестывалі мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» спектакль «Рускі раман» з Яўгеніяй Сіманавай, паведамляе «ИТАР-ТАСС». «Спектакль Міндаўгаса Карбаўскаса — тонкае, метафізічнае злучэнне бяграфіі і творчасці Льва Мікалаевіча Талстога, — адзначаюць у тэатры. — Разам з драматургам Марусам Івашкевічам рэжысёр сплятае падзеі асабістага жыцця Талстога і яго рамана «Ганна Карніна». Між тым асноўныя мерапрыемствы XXXIII Міжнароднага фестывалю мастацтваў у Віцебску пройдзюць з 11 да 14 ліпеня 2024 года. Устаноўлены бязвызавы пародак уезд у Беларусь для ўдзельнікаў і гасцей «Славянскага базару» з 73 дзяржаў».

Стрым-сэрвіс Netflix запусціў у вытворчасць споўнаметражны фільм на аснове серыяла «Вострыя казыркі». Да галоўнай ролі Томаса Шэлбі вернецца лаўрэат «Оскара» Кіліян Мёрфі. Сцэнарыстам будучай стужкі выступіць стваральнік серыяла Стывен Найт. Рэжысёрскі пост зойме Том Харпер. Здымкі пройдуць сёлета. Дэталі сюжэта невядомыя. Серыял «Вострыя казыркі» выходзіць з 2013 да 2022 года, налічваў шэсць сезонаў і расказваў пра прыгоды злычыннай банды Шэлбі ў Бірмінгеме канца XIX — пачатку XX стагоддзя. «Вельмі прыемна аднавіць супрацоўніцтва са Стывенам Найтам і Томам Харперам над кінаверсіяй «Вострых казыроў». Гэта фільм для фанатаў», — адзначыў Кіліян Мёрфі ў інтэр'ю Deadline.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Беларуская з хронікі творчага

1983 год. «Хроніка літаратурнага жыцця (1966—1985)» засведчыла і такі факт: «У Гомельскім дзяржаўным універсітэце адбылася сустрэча пісьменнікаў трох суседніх абласцей — Бранскай, Чарнігаўскай і Гомельскай — у сувязі са святкаваннем 60-годдзя з дня ўтварэння СССР...» І сёння, напрыканцы першай чвэрці XXI стагоддзя, дзякуючы намаганням старшыні Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, дэпутата Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, празаіка, публіцыста Уладзіміра Гаўрыловіча, не верагодна шмат робіцца дзеля яднання ў Гомелі славянскай літаратурнай прасторы. Шырокімі за апошнія гады былі стасункі гамельчан з расійскім паэтам Леанідам Северам (нарадзіўся 11 чэрвеня 1959 года ў Таганрогу Растоўскай вобласці, некаторы час жыў і працаваў на Гомельшчыне), які заснаваў у Растоўскай вобласці праект па збліжэнні славянскіх літаратараў «Берагі дружбы».

25 студзеня ў СП БССР прайшоў урачысты вечар, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння рускага празаіка А. М. Талстога (1883—1945). Вёў вечар Іван Чыгрынаў. З дакладам выступіў літаратуразнаўца Ігар Кахно. Доктар філалагічных навук Ігар Паўлавіч Кахно (1930—1988) кандыдацкую дысертацыю абараніў на даваеннай творчасці Аляксандра Твардоўскага, доктарскую — па літаратурна-крытычнай творчасці Анатоля Васільевіча Луначарскага. Друкаваўся з артыкуламі ў часопісах «Север», «Новый мир», «Вопросы литературы» і інш. 14 студзеня ў газете «Літаратура і мастацтва» быў надрукаваны артыкул Івана Чыгрынава «Талант светлы і мудры», а ў «Полымя» сваімі развагамі пра А. Талстога падзялілася Волга Іпатава — у артыкуле «Талант вялікі, сапраўдны рускі...». На беларускай мове яшчэ ў 1930 годзе была выдадзена кніга А. Талстога «Жаўтухін». А ў 1937-м — першая частка рамана «Пётр Першы». Перакладзены на беларускую мову і «Залаты ключык, або Прыгоды Бураціны» (Мінск, 1971 год).

Сакавіцкі нумар часопіса «Советская литература» прысвечаны беларускаму прыгожаму пісьменству. Сярод аўтараў — І. Навуменка, В. Быкаў, В. Казько, І. Шамякін, Я. Брыль, І. Чыгрынаў, Б. Сачанка, А. Жук, І. Пташнікаў, Я. Сіпакоў, А. Кудравец, А. Дударэў, шэраг паэтаў Беларусі. У часопісе змешчаны артыкулы А. Адамовіча, М. Тычыны, В. Сёмухі. Згадка пра гэты факт чарговы раз нагадала, што з улікам акалічнасцей сённяшняга часу, з улікам разладжанасці многіх стасункаў і адсутнасці выданняў, падобных часопісу «Советская литература», варта арганізаваць праект па прадстаўленні беларускай літаратуры на англійскай, іспанскай, кітайскай і іншых мовах народаў свету. Паўны вопыт узнаўлення падобнай практыкі ў 2012—2013 г.г. з'явіўся ў выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя

П. Броўкі», калі былі выдадзены народныя казкі, кніга Наталлі Голубевай для падлеткаў, кніга па беларускай міфалогіі ў перакладах на англійскую мову. Шкада, што гэтыя праекты не атрымалі пашырэння. Ды і выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі» завяршыла сваю работу 31 кастрычніка 2021 года.

Уладзімір Гаўрыловіч на фестывалі «Берагі дружбы» ў Няклінаўскім раёне Растоўскай вобласці, 2023 г.

У маі ў Ленінградзе адбыліся Дні беларускай літаратуры. Дэлегацыю СП БССР узначальваў Іван Чыгрынаў.

У чэрвені ў Латвіі прайшлі Дні савецкай літаратуры пад дэвізам «Наша праца — у імя шчасця і міру». Нашу рэспубліку прадстаўлялі народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў, паэты Рыгор Барадулін і Анатоль Вярцінскі.

У ліпені 1983 года ўпершыню выйшаў зборнік перакладноў літаратуры «Братэрства». Пад адной вокладкай — творы пісьменнікаў рэспублік СССР, творы пісьменнікаў, якія прадстаўляюць нацыянальны літаратуры Расійскай Федэрацыі. Адным з генератараў гэтай работы па яднанні перакладчыцкіх сіл выступіў Рыгор Барадулін. Такім чынам, у рэспубліцы з'явілася два перакладныя альманахі — «Далягляды» і «Братэрства». Крыху пазней да іх далучыцца і «Ветразь». У першай палове 1990-х гэтыя альманахі накіравалі доўга жыць. Але з 2019 года ўжо не выдаюцца «Далягляды». Альманахі выйшлі ў 2019, 2020, 2021 (у 2022 годзе быў пропуск), 2023 гадах. Традыцыя ўзнавілася. Укладальнікамі «Даляглядаў» цяпер выступаюць Віктар Шніп і Алякс Карлюкевіч. У альманахаў склаўся шырокі актыў перакладчыкаў. Сярод тых, хто сёння рупіцца над прадэўленнем іншых нацыянальных літаратур на беларускай мове, — Рагнед Малахоўскі, Навум Гальпаровіч, Рыгор Ляшук, Павел Касцюкевіч, Аксана Данільчык, Яна Явіч, Валерыя Радунь, Тацыяна Сівец, Іван Чарота, Святлана Быкава, Віктар Шніп, Алякс Карлюкевіч, Генадзь Аўласенка і інш.

7 ліпеня ў Доме літаратара адбыўся ўрачысты вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння У. У. Маякоўскага. Вёў яго Максім Танк. З дакладам выступіў Алег Лойка. Выступілі таксама Н. Гілевіч, Р. Барадулін, Г. Бураўкін, М. Лужанін і інш. У сёмым нумары «Полымя» былі надрукаваны артыкулы

Уладзіміра Гіламёдава «Маякоўскі і беларуская паэзія», Уладзіміра Паўлава «Свае прыгадкі», Хведра Жычкі «Як жыць з жывымі» і інш. З'явіліся публікацыі пра У. Маякоўскага і яго паэзію ў «Літаратуры і мастацтве» (22 ліпеня), часопісе «Нёман». У сёмым нумары «Полымя» і «Маладосці» былі і новыя пераклады з У. Маякоўскага — Рыгора Барадуліна. «Дружба народоў» надрукавала артыкул У. Гіламёдава «Іздалека сегона вяден подвиг ваш...». У Беларусі пабачыла свет даволі шмат кніг У. Маякоўскага на беларускай мове. У 1930-м у перакладзе Аляся Якімовіча — зборнік «Дзеціям». Ён быў перавыдадзены ў 1950 годзе. Асобным выданнем выхадзіла ў перакладзе Петруса Броўкі паэма У. Маякоўскага «Уладзімір Ільіч Ленін». Апошняя па часе беларуская кніга вялікага рускага і савецкага паэта — «Паэзія» (Мінск, 2019) — з перакладамі, якія беларускія мастакі слова здзейснілі ў розныя дзесяцігоддзі.

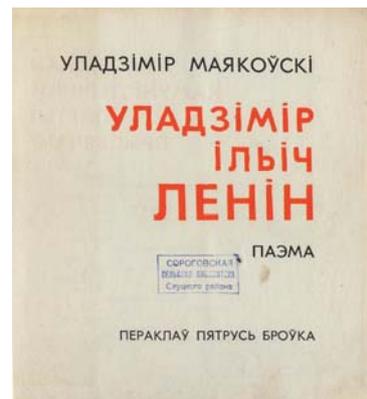
6—14 верасня ў Кіеве прайшоў Міжнародны з'езд славістаў. З Беларусі ў ім удзельнічала 87 (!) дэлегатаў. Сярод іх — Іван Навуменка, Алякс Адамовіч, Мікалай Бірыла і інш.

30 верасня «Літаратура і мастацтва» друкуе артыкул Уладзіміра Сакалоўскага «Беларуская проза ў ГДР». Заўважым, што такіх рэтраспектыўных публікацый сёння на старонках літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў не хапае. І ўвогуле кандыдаты, дактары філалагічных навук — рэдкія госці са сваімі выступленнямі ў «Літаратуры і мастацтве», «Маладосці», «Нёмане». Асабліва — на тэмы міжнародных літаратурных сувязей. Як руплівага апавядальніка пра беларуска-славацкія літаратурныя сувязі можна хіба што вылучыць кандыдата філалагічных навук Міколу Труса. Менавіта дзякуючы такім асобам, як Мікола Трус, Іван Чарота, Аксана Данільчык, складаюцца партрэты нашых, беларускіх, стасункаў з літаратурамі Славакіі, Сербіі, Італіі. А так неабходна паказаць і рэтраспектыву сувязей, працягання беларускай літаратуры ў Туркменістане, Узбекістане,

літаратурны працэс у Беларусі, разглядаюць беларуска-казахскія літаратурныя сувязі на сённяшнім этапе. Варта згадаць хаця б толькі наступныя зборнікі навуковых публікацый: «Літаратура Казахстана ў замежных крыніцах» (Алмагты, 2021) і «Замежнае ўспрыняццё літаратуры Казахстана» (Алмагты, 2023). У першым з іх раскрываюцца сувязі казахскай літаратуры з літаратурамі Азербайджана, Арменіі, Беларусі, Бельгіі, Балгарыі, Вялікабрытаніі, Венгрыі, Германіі, Грузіі, Егіпта, Ізраіля, Індыі, Кітая, Польшчы, Расіі, Румыніі, Сербіі, Славакіі, ЗША, Таджыкістана, Турцыі, Украіны, Францыі, Чэхіі. Асобна вылучаны раздзел, прысвечаны Башкартастану (Расійская Федэрацыя). Звычайна стасункам з кожнай з краін прысвечаны два-тры артыкулы. У выпадку з расійскім раздзелам, зразумела, прастора шмат шырэйшая. У зборніку «Літаратура Казахстана ў замежных крыніцах» змешчаны публікацыі

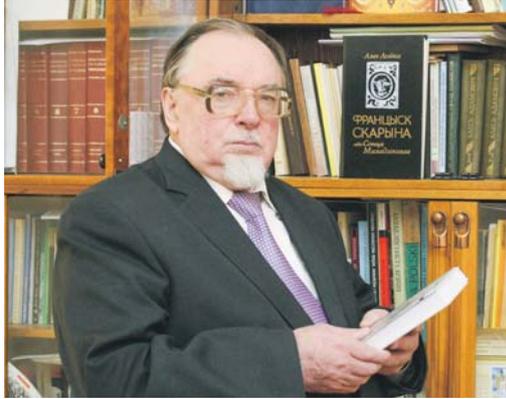

Ірыны Юшковай, Яўгена Сідарава, Георгія Прахіна, Паўла Басінскага, Алы Бальшаковай, Міхаіла Папова, Анатоля Кіма, Алега Асецінскага, Святланы Салажонкінай. «Беларускі» раздзел прадстаўляе артыкулы «Родная беларуская тэма», «Немат Келімбетаў: беларускае прачытанне», «Масты ўзаемазнага разумення і дружбы» (аўтар — Алякс Карлюкевіч), «Шлях Абая» — дарога да велічы (аўтар — Міхась Пазнякоў). У зборніку «Замежнае ўспрыняццё літаратуры Казахстана» на «беларускую тэму» — ужо трынаццаць артыкулаў. Вылучаецца сярод іх публікацыя лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, перакладчыка кнігі «Стэпавы прастор» Абая, лаўрэата спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры і мастацтва Міколы Мятліцкага (1954—2021) «Палюбіўшы паэта, палюбіў і яго народ». Паэт і перакладчык расказвае, як, з чаго пачалася яго ўвага да класіка, родапачынальніка сучаснай казахскай літаратуры: «...І тое, што я ўзяўся за пераклад лірычнай спадчыны казахскага класіка, можна сказаць, па волі выпадку, ніяк не прыняў маю сённяшняю любоў да творчасці вялікага паэта. У Беларусі таварыстве дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі (Доме дружбы) праводзіцца мноства мерапрыемстваў, у тым ліку і літаратурных, прысвечаных памяці геніяльных прадстаўнікоў культуры народаў свету. Некаторыя з гэтых мерапрыемстваў мне як члену прэзідыума Таварыства дружбы даводзіцца весці.

Казахстане, Таджыкістане, дзе, дарэчы, пра мастацкае слова беларусаў не забыліся і сёння, у XXI стагоддзі. Напрыклад, у Казахстане з'яўляюцца не толькі пераклады з беларускай паэзіі і прозы, але і артыкулы, якія закранаюць сучасны

Літатура ў свеце: жыцця ў 1966—1985 гады¹

Микола Мятліцкі.

І заўсёды хочацца ведаць пра самую асобу героя ўрачыстасці шырай прапанаванага сцэнарнага плана. Таму, рыхтуючыся да літаратурнага мерапрыемства памяці вялікага Абая, я замовіў у Прэзідэнцкай бібліятэцы нашай краіны усё, што было выдадзена з яго спадчыны на рускай мове і ў Савецкім Саюзе, і ў сучаснай Расіі. Захацелася на вечары прачытаць радкі Абая на роднай беларускай мове. Для перакладу выбраў верш, які ў будучай кнізе «Стэпавы прастор» стаў заключным — дзевяностым... <...> Гэтае маё чытанне верша Абая ва ўласным перакладзе не засталася незаўважаным Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Рэспублікі Казахстан у Рэспубліцы Беларусь А. Смірновым. Падзякаваўшы за сапраўдную вагу да лёсу і творчасці Абая, ён напрасіў перакладзі і іншыя вершы паэта на беларускую мову...

11—12 кастрычніка прайшоў Пленум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, прысвечаны пытанням развіцця сучаснай беларускай паэзіі. Былі запрошаны і госці з іншых рэспублік СССР: А. Аўчэрніка (Масква), Т. Каламеч (Кіеў), А. Балтакіс (Вільнюс), А. Ваян (Рыга), Б. Кежун (Ленінград).

1984 год. У Рэспубліканскім доме работнікаў мастацтваў праведзены вечар, прысвечаны творчасці Ганны Ахматавай. З кампазіцыйнай паводле твораў славуці рускай паэтэсы выступіла актрыса тэатра імя Янкі Купалы Ніна Піскарова. Ганна Андрэеўна Ахматава (1889—1966), яе творчасць, несумненна, заўсёды былі ў полі зроку беларускага чытача і беларускіх перакладчыкаў. Асобны зборнік яе вершаў пабачыў свет у 2020 годзе ў перакладах Г. Ліхтаровіча. А раней былі публікацыі ў альманахах «Далягляды» і «Братэрства», у калектыўным зборніку «Прызнанне: вершы паэтаў Ленінграда», які выйшаў у «Мастацкай літаратуры» ў серыі «Паэзія народаў СССР». Да пераўвасаблення паэзіі Ганны Ахматавай на беларускую мову звярталіся Валанцін Рабкевіч, Раіса Баравікова, Васіль Зуёнак і інш.

У лютым адбылося пасяджэнне Беларускага рэспубліканскага камітэта па сувязях з пісьменнікамі Азіі і Афрыкі. Ішла размова аб прапагандзе твораў пісьменнікаў афрыканскіх і азіяцкіх краін. Калі перакладваць мост да сённяшніх дзён, то нельга не сказаць, што сувязі з краінамі гэтых кантынентаў зусім не развіваюцца. Нягледзячы на ​​беларуска-кітайска-літаратурныя сувязі. У Саюза пісьменнікаў Беларусі наладжана сувязь

з міжнародным аддзелам Асацыяцыі пісьменнікаў Кітая. У выдавецтва «Мастацкая літатура», Выдавецкага дома «Звязда», грамадска-палітычнага краіназнаўчага і культуралагічнага часопіса «Беларусь» (выходзіць на англійскай, кітайскай і беларускай мовах) існуюць трывалыя адносіны з прафесарам Нанькайскага ўніверсітэта (Цзянцінь, КНР) Гу Юем, прафесарам Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў Хань Сяе, намеснікам дырэктара Інстытута Еўропы Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў Сюй Чуаньхуа, якія актыўна займаюцца перакладам мастацкіх твораў беларускай паэзіі і прозы, беларускай дзіцячай літаратуры. Ёсць узаема сувязі з перакладчыкамі, пісьменнікамі В'етнама, Манголіі, Бангладэш, Пакістана, постсавецкіх краін Азіі. Часам узнікаюць тэмы і з іншымі краінамі — напрыклад, Японіі, Ірана, Егіпта. І ўсё ж сістэмна праграма, сістэмная арганізацыя міжнародных сувязей з краінамі Афрыкі і Азіі адсутнічае.

У Маскве адбыўся двухдзённы пленум Савета па мастацкім перакладзе СП СССР (па выніках 1983 г.). Беларусь прадстаўляў Язэп Семяноў. Хацелася б прывесці цытату з аднаго яго выступлення: «Я поўнацю падзяляю думку тэарэтыкаў перакладнага мастацтва, што кожная эпоха мае права мець і, як правіла, мае свае пераклады шырокавядомых твораў сусветнай літаратуры. Тут істотную ролю адгрывае не столькі ўзровень паэтычнага майстэрства перакладчыкаў, колькі перастаноўка імі акцэнтаў у самім

Помнік Максіму Багдановічу ў Яраслаўлі.

творах, які пераствараецца. А гэта працяне і дыктуе час, аб'ектыўнасць ацэнак гістарычных падзей, што знайшлі сваё адлюстраванне ў перакладаным творы. Немаловажную ролю адгрывае і такі фактар, як сучасны стан узаемаадносін

паміж народамі мовы арыгінала і мовы перакладу. Карацей кажучы, шмат ёсць акалічнасцей, і ўсе яны ўплываюць на перакладчыка і на яго заказчыка — выдавецтва або рэдакцыю перыядычнага выдання: што перакладаць і адкуль — з Ханоя ці з Варшавы...

І красавіка — 175 гадоў з дня нараджэння М. В. Гогаля. У Доме літаратара адбыўся вечар, які вёў Іван Чыгрынаў. Нагадаем, што яшчэ ў 1929 годзе ў Вільні выйшаў «Тарас Бульба» Мікалая Гогаля ў перакладзе на беларускую мову. У Савецкай Беларусі «Тараса Бульбу» па-беларуску выдалі ў перакладзе Алеся Бачылы і Макара Паслядовіча.

У маі Беларусь наведвала група мангольскіх пісьменнікаў. Сярод іх — Лачын, Бадра, Даржаа і Мігюмба. Літаратары наведалі Саюз пісьменнікаў Беларусі, пабывалі ў розных памятных мясцінах беларускай сталіцы.

У чэрвені ў Беларусі гасцяваў кубінскі прэзіят Эдуарда Эрас Леон. Адбылася сустрэча ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Тэма размовы — стан і развіццё літаратуры на Кубе і ў Беларусі.

Выдавецтва «Юнацтва» наведваў венгерскі пісьменнік Іштван Пятровац. У Сафії адбыўся III з'езд Саюза балгарскіх перакладчыкаў, удзел у якім прыняў паэт і перакладчык Васіль Зуёнак.

23 жніўня «Звязда» надрукавала артыкул Льва Мірачыцкага «Яднае сэрцы сяброў», прысвечаны беларуска-румынскім літаратурным сувязям.

У верасні на Магілёўшчыне прайшла Дэкада балгарскай кнігі. Пісьменнікі з Балгарыі К. Атанасаў і П. Праданаў сустрэліся з пісьменнікамі і журналістамі Магілёва. Урачыстае адкрыццё дэкады адбылося ў абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна. З дакладам выступіў літаратуразнаўца Валерый Атрашкевіч.

У кастрычніку Беларусь наведваў сербскі паэт, перакладчык беларускай літаратуры Момчыла Джэркавіч. У Саюзе пісьменнікаў у гутарцы з калегам з Бялграда прынялі ўдзел М. Танк, Н. Гілевіч, Б. Сачанка, І. Чыгрынаў, Л. Гаўрылін, А. Гардзіцкі.

У лістападзе ў СП БССР адбылася гутарка з дэлегацыяй са Шры-Ланкі, у склад якой уваходзіў і пісьменнік Э. Саратчандра. У снежні СП БССР наведваў грэчаскі пісьменнік Н. Марангас.

1985 год. На адным з будынкаў Яраслаўскага дзяржаўнага ўніверсітэта (былы Дзімідаўскі юрыдычны ліцэй) усталявана мемарыяльная дошка ў знак памяці Максіма Багдановіча, а адна з вуліц Яраслаўля перайменавана ў вуліцу Максіма Багдановіча. З рознымі адрасамі Расійскай Федэрацыі звязаны імёны многіх пісьменнікаў Беларусі. І сёння, калі на такім высокім узроўні развіваюцца інтэграцыйныя палітычныя і гуманітарныя, культурныя стасункі з Расіяй, варта, відаць, нагадаць хаця б пра некаторыя факты, якія маглі б стаць падставай для ўшанавання памяці беларускіх пісьменнікаў у Расіі... У шпіталях Растова, Есентукоў лячыўся ў Вялікую Айчынную вайну народны пісьменнік Беларусі Іван Мележ. А з лістапада 1942 года ён выкладаў ваенную падрыхтоўку ў Малдаўскім педінстытуце, які размяшчаўся ў час вайны ў Бугуруслане. У 1871 годзе судовым следчым працаваў у Празавецкім павеце Валагодскай губерні класік беларускай літаратуры Францішак Багушэвіч. У 1937—1941 гг.

у Мурамскім раёне Уладзімірскай вобласці настаўнічаў Язэп Пушча. Пасля вайны ізноў вярнуўся ў Мурамскі раён. І такіх прыкладаў з беларускімі літаратурнымі адрасамі ў Расіі, якія патрабуюць знакавай мемарыялізацыі, можна называць доволі шмат.

У красавіку Мінск наведваў славенскі літаратуразнавец Машэй Родэ. СП БССР наведваў перакладчык беларускай літаратуры на балгарскую мову Іван Дайчынаў.

У першай палове мая ў Мінск прыехаў югаслаўскі паэт і перакладчык, дырэктар выдавецтва «Новая кніга» Момчыла Джэркавіч.

24 мая ў Доме літаратара адбыўся ўрачысты вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння Міхаіла Шолахава. Выступілі Іван Чыгрынаў, Анаголь Сульянаў, Іван Новікаў, Аляксей Карпук, Генрых Далідовіч. Яшчэ ў 1935 годзе асобным выданнем у Мінску пабачыла свет «Паднятая цаліна» М. Шолахава ў перакладзе на беларускую мову. У 1936 годзе выйшаў «Ціхі Дон» у перакладзе Уладзіміра Хадзкі. У 1975 годзе кнігай выйшлі раздзелы з рамана «Яны змагаліся за Радзіму» ў перакладзе Максіма Лужаніна.

У чэрвені Мінск наведваў алжырскі пісьменнік Амар Азрадж. 26—28 чэрвеня ў СП БССР адбылася сустрэча савецкіх і балгарскіх перакладчыкаў. Размова ішла на тэму «Мастацкая і дакументальная літатура пра Вялікую Айчынную вайну і праблемы перакладу».

18—20 верасня ў рэспубліцы прайшлі Дні літаратуры Ленінграда. Мінск наведалі Д. Хранковіч, А. Цыкуноў, В. Максімаў, В. Ціхановіч. У час правядзення дзён у рэспубліканскіх перыядычных выданнях друкаваліся творы ленінградскіх пісьменнікаў у перакладзе на беларускую мову.

У кастрычніку адзначалі 90-годдзе з дня нараджэння рускага паэта Сяргея Ясеніна. Кніга «Выбранае» Сяргея Ясеніна пабачыла свет у Мінску ў 1976 годзе. І сёння беларускія перакладчыкі доволі часта звяртаюцца да спадчыны вялікага рускага паэта.

5—10 снежня ў рэспубліцы прайшлі Дні культуры Сацыялістычнай Рэспублікі Славені ў Беларусі. А перад гэтым, 28 лістапада, у Доме дружбы адбылося ўрачыстае адкрыццё Дэкады кніг. Адкрыў яе літаратуразнаўца, перакладчык Іван Чарота.

3 філасофскім падтэкстам

Айчынная аўтары, творы якіх прадстаўлены на старонках чацвёртага нумара часопіса «Нёман», прапаноўваюць чытачу сваю філасофію смеху: і скрозь слёзы, і лёгкага, і нават бязлітаснага.

Першы раздзел часопіса, праўда, прадстаўляе і сучасную класіку, напрыклад, паэзію Віктара Шніпа (у перакладзе А. Аўруціна), лірычны герой якога ўяўляе, як п'е гарбату з Іосіфам Бродскім, разважаючы пра гісторыю, Радзіму, сапраўдныя каштоўнасці. Творчасць В. Шніпа філасофская і інтэлектуальная, багатая на глыбокія сімвалы і вобразы, інтэртэкстуальныя ўключэнні...

*Мы разныя людзі, но все мы под Богом,
Как черные подписи под некрологом,
Как Бродского стих под обложкою*

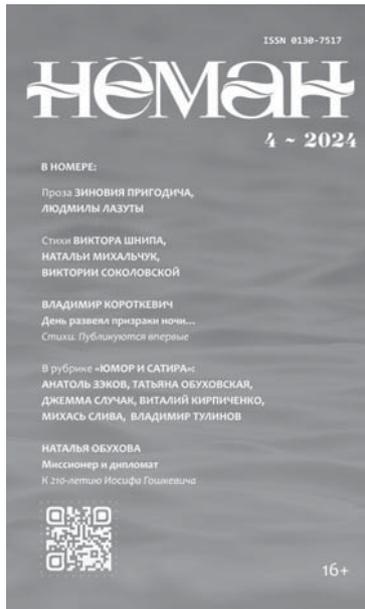
книги
И как под землей неторопостью
Немиги...

Нарэшце выяўлены ключ да этыкапсіхалагічнага кода аповесці Зіновія Прыгодзіча «У прадчуванні дажджу» — ён у цытацы другога знакамітага пісьменніка І. С. Тургенева з ліста да А. Коне, у якім ідзе гаворка пра хвараніе каханне-запал да Паліны Віярдо і 30-гадовае жыццё на краі чужога гнязда. А. А. Фету прызнае: «*Она давно и навсегда заслонила от меня всё остальное, и так мне и надо... Я только тогда блаженствую, когда женщина каблукком наступит мне на шею и вдавит моё лицо носом в грязь*».

Гісторыя пакутлівай прыхільнасці школьнага настаўніка да бібліятэкаркі Шурачкі, напісаная ў форме дзённікавых запісаў, паўстае «псіхалагічнай спавязкай аднаго запалу». Геранія то сыходзіць да мужа, то захапляецца новым настаўнікам, то зноў вяртаецца да нашага пацярпелага героя, які спрабуе ўчыць ад хваравітай страцы ды хоць бы і ў санаторыі. «*Всё кожу, думаю, растрываю душу, разжизню сердце. Зачем? Это садомазохизм. Выгляжу соль на кровавую рану и получаю от этого чуть ли не удовольствие. Сладкая боль, желанные страдания — безумие кокетства... Вот уж правда: я не могу любить, не страдая*».

Героі гумарыстычных мініячур Міхася Слівы «Творчыя пакуты» — гарадскія жартаўнікі, якія глядзяць на свет з усмешкай. За іх жартамі — філасофскія разважанні пра жыццё, пра сяброўства і каханне. Так, у апавяданні «Сябры пазнаюцца ў... жартах» герой прызначае ўсім сябрам сустрэчу ў іх дома, маўляў, засумаваў, прыйду — на абеда, на вячэру, пасядзець, пагаварыць. І пасля... адзін за адным сябры адтэлефануюцца, што не могуць сустрэцца, ва ўсіх з'явіліся раптам нечаканыя справы. Асобна змяшчаюцца дзённікавыя запісы пісьменніка, у якіх ён распавядае пра свае зносіны з чытачамі.

Гісторыя можа здацца смешнай, як смешны феномен самога жыцця. Чахаўская ўстаноўка на тое, што чалавечы жыццё — камедыя, і людзі не кожны дзень страчаюць розум і страляюцца, яны проста жывуць, любяць, пакутуюць — пацвярджае цалкам жыццёвы матэрыял, па-мастацку апрацаваны сучасным беларускім аўтарам.

Без шкадавання і з падзякай прымае лірычная геранія паэтычнага цыкла «Зямля... Вада... І яблыні ў колеры...» Наталі Міхальчук се перытэты жыцця. У іх ліку — няшчаснае каханне. Геранія па-філасофску радуецца таму, што ёсць: цэльны лета, шолоху бяроз, яркім колерам і спевам птушак. У ёй, прыродзе, яна чэрпае сілы жыцця далей:

*Лето милое, помедли.
Я ещё не дочитала
В томике главы последней,
Где и суть, и свет причала.
Еле-еле оторелась
После горестных морозов.
Но ещё не посмотрелась
На ветвистую берёзу.*

Ціхім хваляючым «Святлом мінулага» вее ад аднайменнай аповесці Людмілы Лазуты. За нумудрагелістым сюжэтам хаваюцца важныя тэмы: ваіны, паміці, ахвярнага кахання, міласэрнасці. Евангельская прытка да міласэрным самараніне прыгадваецца пасля асэнсавання вобраза маці гераніі з сімвалічным імем Марыя, якая ўжо пасталелай убачыла на лаўцы п'янага мужчыну і не толькі не пагрэбавала ім, а знайшла патрэбныя словы, каб мужчына ўстаў і змяніў сваё жыццё: «*Если упал — поднимайся. Нельзя человеку лежать в грязи*». Марыя спачатку дапамагла яму ўладкавацца на будоўлю ў храм, і неўзабаве ён вярнуўся ў сям'ю. Страціўшы на вайне мужа, жанчына больш ніколі не выходзіла замуж, адна гадавала дзяцей. Яе пасталелая дачка прыязджае ў родную вёску, каб даведацца новае аб сваёй светлай маці. І Дзень Перамогі для яе не проста яркае свята, традыцыя, але адчуванне адкрыцця чагосьці жыццёва неабходнага: «*Но есть ещё очень хрупкая и не сразу заметная сторона героизма и боли сердце, которую невозможно измерить обычными мерками, цифрами, она неподвластна им, она вне времени. Только об одном можно уверенно говорить: без неё не было бы Великой Победы. Войны заканчиваются победой тех воинов, которых ждут их любимые...*»

Лірыка Віктарыі Сакалоўскай поўная вобразаў сусветнай культуры: старазапаветнай, біблейскай, рымскай, егіпецкай (Залатое цяля, Вечны горад, шлях апостала і інш.). І над усімі ўзвышаецца і ўсё змацоўвае Слова, якое працягвае тварыць гэты свет ва ўсіх яго праявах:

*И только когда всё вокруг
к пробуждению готово,
Когда неизбежность колеблет
обломки скрижалей,
В великую жизнь непреложно
врывается Слово,
Чтоб кратко, по воле Его, встать как
должно — в начале.*

Лірычныя і філасофскія разважанні змяняюцца раздзелам «Гумар і сатыра». І тут смех ад душы, смех скрозь слёзы, усмешка сумная, усмешка чашырскага ката, усмешка Моны Лізы... Адкрывае раздзел Анатоль Экаў са сваімі кароткімі быліямі пад назвай «ЗЭКавычкі».

Былічкі, датычныя дзяцей, адсылаюць да знакамітай кнігі К. Чукоўскага «Ад дзвюх да пяці». Напрыклад, пяцігадовая усмешка сумная, усмешка чашырскага ката, усмешка Моны Лізы... Адкрывае раздзел Анатоль Экаў са сваімі кароткімі быліямі пад назвай «ЗЭКавычкі». Былічкі, датычныя дзяцей, адсылаюць да знакамітай кнігі К. Чукоўскага «Ад дзвюх да пяці». Напрыклад, пяцігадовая усмешка сумная, усмешка чашырскага ката, усмешка Моны Лізы... Адкрывае раздзел Анатоль Экаў са сваімі кароткімі быліямі пад назвай «ЗЭКавычкі».

Кніжачку добрых звычак хочацца мець у сябе на паліцы дома, каб у гадзіны суму адкрываць яе і сягаць у свет добрых мудрацоў і жыццёвых выпадкаў.

«Культура як мост узаемаўзаемнасці паміж народамі» — так названа інтэрв'ю з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Ісламскай Рэспублікі Пакістан у Рэспубліцы Беларусь Саджадам Хайдэрам Ханам пісьменніцы Марыны Лайковай аб культурным і літаратурным узаемадзеянні паміж краінамі. Падмацоўваюць гутарку вершы паэтаў з Пакістана, галоўнай тэмай якіх з'яўляецца чалавек, пошук ім асобнасці і нацыянальнай ідэнтычнасці.

Гісторыя з катом з верша «Лёшкін кот» Таццяны Абухускай — дэбютанткі часопіса — не проста ўразіла, а прымусіла перачытаць некалькі разоў. Кот мог бы ўпрыгожыць сваёй экспрэсіяй пакуццяў любую трагедыю Шэкспіра!

*Да уж, девочка с картинки,
Принесла ты в дом беду!
Глядь — стоят ее ботинки
С каблучками — на виду.
Отомстить ей — дело чести,
Я сумею, я сумею!
Да и план коварной мести
Вмиг созрел в моём мозгу.*

Нічога, што адплатай за каханне стаў палёт з акна на халодны снег, затое кабетка знікла назавжды. У сапраўднага сяброўства няма алергіі — такая мараль гэтага высокага верша. Сапраўды, хочацца працягнуць гісторыю сяброўства двух халасцэў — Лёшкі і яго ката!

Другая дэбютантка Джэма Случак не без суму канстатуе той факт, як балочка жанчыне старэць, калі яе завуць не «лэдзі, пані, сударыня», а «бабуля!» Той, хто пачынае лічыць маршчыны на твары, разумее геранію як ніхто.

Унікальным прыём, калі жывёла ці прадмет успрымаецца ў неўласцівым яму выглядзе, ужыты ў цыкле

апавяданняў Віталія Кірпічэнка «Калейдаскоп задавальненняў». Так, у апавядзе «Я і Мікі» аўтар паказвае сяброўства макакі і самагнага разведнага фізіка. Паміж імі адбываюцца ўнутраныя дыялогі, і аказваецца, што малпачка разумее вучонага лепш, чым яго жонка ці сябар. Яна становіцца голасам яго сумлення, літаральна выварочвае яго душу навыварат: «*Выбрал всё своё от жены и её папы — они теперь для тебя пустое место. И дочь не нужна! Теперь всё нового тестя где перехватить! И кто ты после этого?*» Другое апавяданне «Дзеці сонца» напісана ў манеры Зошчанкі, Льфа і Пятрова. Малодшы навуковы супрацоўнік Грузлаў прымае макет у выглядзе каменя за старажытнага артафакт з надпісамі інкаў. Вакол адкрыцця, якое, як аказалася, спакойна лжыла ў гарадскім парку, пачынаецца мітусня — навукоўцы, журналісты з усяго свету з'язджаюцца ў мястэчка, каб вывучаць камень. Грузлаў патрабуе да сябе асаблівай увагі, крыўдуе, калі сафіты накіраваны не на яго і начальства недастаткова падкрэслівае яго ролю ў сусветным адкрыцці! Нечаканая развязка — званок рэжысёра, маўляў, навошта пацягнулі мае дэкарацыі — быццам нямая сцена з «Рэвізора», быццам апалітычны, гукі аргангельскай трубы: «*— Где этот прохоищец? — закрычал президент (Академии наук), выбегая из кабинета...*»

Заснола! Героі гумарыстычных мініячур Міхася Слівы «Творчыя пакуты» — гарадскія жартаўнікі, якія глядзяць на свет з усмешкай. За іх жартамі — філасофскія разважанні пра жыццё, пра сяброўства і каханне. Так, у апавяданні «Сябры пазнаюцца ў... жартах» герой прызначае ўсім сябрам сустрэчу ў іх дома, маўляў, засумаваў, прыйду — на абеда, на вячэру, пасядзець, пагаварыць. І пасля... адзін за адным сябры адтэлефануюцца, што не могуць сустрэцца, ва ўсіх з'явіліся раптам нечаканыя справы. Асобна змяшчаюцца дзённікавыя запісы пісьменніка, у якіх ён распавядае пра свае зносіны з чытачамі.

Фельетоны Уладзіміра Тулінова склалі цыкл «Рэнесанс XXI стагоддзя».

Цыкл «Спадчына» змяшчае неапублікаваныя раней вершы класіка беларускай літаратуры Уладзіміра Караткевіча, падрыхтаваныя для публікацыі ў часопісе з каментарыямі Пятром Жаўняровічам.

Наталля Абухова ў біяграфічным нарысе «Місіянэр і дыпламат» нагадвае чытачу пра жыццё і подзвіг усходзнаўца з Беларусі, першага консула Расійскай імперыі ў Японіі Іосіфа Антонавіча Гашкевіча, юбілей якога (210-годдзе з дня нараджэння) прыпадае на гэты год.

«Культура як мост узаемаўзаемнасці паміж народамі» — так названа інтэрв'ю з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Ісламскай Рэспублікі Пакістан у Рэспубліцы Беларусь Саджадам Хайдэрам Ханам пісьменніцы Марыны Лайковай аб культурным і літаратурным узаемадзеянні паміж краінамі. Падмацоўваюць гутарку вершы паэтаў з Пакістана, галоўнай тэмай якіх з'яўляецца чалавек, пошук ім асобнасці і нацыянальнай ідэнтычнасці. У творы Вахіда Ахтара «Шукайце сэнс» гучаць такія радкі:

*Что есть у нас ещё,
чтобы украсить жизнь
в потоке спора времени, Вселенной?
Стремление приобщить ей новый смысл
из осознания, что тленно,*

что нетленно.

Таццяна СІДАРАВА

Кроў людская — не вадзіца

Супадзенне ў пэўнай ступені выпадковае. Раман народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца «Аперацыя «Кроў»» упершыню асобнай кнігай выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў 2013-м, калі налета спаўнялася 70 гадоў з дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, а яшчэ праз год адзначалася 70-годдзе Вялікай Перамогі. Цяпер чарговае выданне гэтага твора ў «Выдавецкім доме «Звезда»» — напярэдадні 80-годдзя аднаго з найважнейшых свят у Беларусі. Але хоць супадзенне ў нечым і выпадковае, адначасова і заканамернае. Нягледзячы на тое, што і напісана, у тым ліку і беларускімі пісьменнікамі, мноства кніг пра ўсенароднае змаганне з фашызмам, у рамане Мікалая Іванавіча паўстае тая частка праўды пра вайну, якая доўгі час ва ўсёй сваёй бязлітаснай паўнаце па розных прычынах замоўчвалася. А яшчэ, што таксама не малаважна, аўтар надзіва ўдала вядзе ўнутраную палеміку з ахвотнікамі прынізіць уклад Савецкага Саюза ў перамогу над гітлераўцамі і абяліць калабарантаў.

Знайшліся, як вядома, і тыя, хто выстаўляе ледзь не дабрадзею нашага народа гаўляйтэра Кубэ. Маўляў, і мову беларускую прапагандаваў, і тэатры адкрываў, і газеты выдаваў, і... Гэтае «і» яскрава раскрывае сапраўднае нутро згаданага фашыста-«лібэрала» падчас адной з нарад, калі ён прапанаваў арыгінальнае вырашэнне яўрэйскага пытання:

«— Господа, у нас есть еще возможность улучшить результаты уничтожения этих нелюдей. Надо вселить в головы прибывшим из Германии евреям, что у них есть хороший шанс после нашей победы вернуться на родину. Но чтобы это заслужить, им следует присоединиться к уничтожению белорусских и привезенных из других стран евреев. Например, в домах тех, кто направляется на работу, остаются старики, дети. У немецких евреев есть шанс обнаружить ценности и оплатить оккупационным властям контрибуцию. Не стесняйтесь, Готтенбах (начальник Минскага гета. — А. М.), создавать внутренние отряды полиции из числа баварских, гамбургских, бременских отрядов. Пусть думают, что они сражаются за свою жизнь. Поверьте, они постареют». І стараліся, забіваючы сваіх суайчыннікаў, будучы ўпэўненыя, што іх потым адпраўжы дамоў, а «посадылі их всех в три эшелона, вывезли в сторону Барановичей, высадили на трех полстанках и — в лес. А там уже вырытые траншеи и пулеметы с автоматами».

Гэта — толькі адна са старонак праўды пра фашызм па Мікалаю Чаргінцу. Уражваюць і іншыя эпизоды сваёй агоней бескампраміснасцю, жаданнем дайсці да ісціны. Зрабіць усё дзеля таго, каб не проста, як сказаў некалі паэт, быў ніхто не забыты і нішто не забыта, што само ўжо важна, але падаць так, каб нават той, хто гатовы засумнявацца ў падобнай праўдзе, зразумеў, што рабіць злачынна. Гэтую праўду падсілкавае і тая ж кроў нявінных дзяцей: беларускіх, рускіх, яўрэйскіх. У Беларусі гітлераўскія нелюды, як вядома, стварылі 260 лагераў смерці, сярод якіх сем лагераў для дзяцей, якія становіліся донарамі крыві для раненых афіцэраў і салдат. Вакол аднаго з такіх дзіцячых канцлагераў у вёсцы Сёмкава пад Мінскам і разгортваецца дзеянне. Калі пра іншыя, асабліва пра тыя, якія знаходзіліся на тэрыторыі Гомельскай вобласці — у пасёлку Парычы і ў вучэбнай гаспадарцы «Чырвоны Бераг», пісалася шмат, дык пра гэты згадвалася некалі мімаходзь.

Мікалаю Чаргінцу першым прыўзняў заслону забыцця, а зрабіць гэта змог дзякуючы архіўным дакументам, што трапілі ў яго рукі. Сярод іх і тыя, якія тычыліся даўнейшай гісторыі Сёмкава, калі яго тагачасны ўладальнік у XVIII стагоддзі стварыў тут шудоўны палаца-паркавы комплекс, у якім, дарэчы, падчас вайны знаходзіўся інтэрнат для дзяцей. Гэтыя старонкі арганічна ўпісваюцца ў канву рамана. Яны ўзмацняюць кантраст паміж тым, што было і што прынес фашызм. Невыпадкова і назва твора. У аснове — аперацыя па вызваленні юных нявольнікаў. Безумоўна, за паспяхоўным ажыццяўленнем яе стаялі савецкія спецслужбы. Гэта і дазволіла

Мікалаю Іванавічу, застаючыся нязменным псіхалагам найвышэйшага класа, ярка выявіць яшчэ адну якасць свайго таленту: дакладнае валоданне законамі прыгодніцкага жанру, аднак, зразумела, не на шкоду праўдзівасці і выверанасці ў падачы самой логікі падзеі і развіцця характараў. Сюжэтная лінія звязана з Ганнай Фішэр, законнай уладальніцай Сёмкава, у сапраўднасці разведчыцай. Аб яе прыбыцці маёру СС Вільгельму Мойрыну паведамілі з рэйхскамісарыята «Остланд», што знаходзіўся ў Рызе. Ды яшчэ павысілі ў званні, што, аказваецца, адбылося не без яе дапамогі.

Лёс дзяцей, з якіх гітлераўцы здэкаваліся ў лагеры смерці, — адна з сюжэтных ліній у твора. Аднак гэта раман і пра лёс мінскага яўрэйства ў акупаваным горадзе. Кубэ, на жаль, быў не адзіны юдафоб. Не менш страшна і тое, што знайшліся нелюды і сярод саміх яўрэяў. Адзін з іх, нехта «Абрам Липкович с улицы Беломорской», паказаны буйным планам. Гэты вылюдак не толькі знішчае ні ў чым не вінаватых людзей. Яшчэ і ганарыцца даверам, аказаным яму немцамі, у чым прызнаецца свайму знаёмаму Левіну, які апінуўся ў гэта: «Из местных евреев только мне, потому что я смог возвыситься над вами и над собой, мне доверили командовать одним из отрядов. Мы охраняем улицы, входы и выходы из гетто. Занимаемся изъятием вещей, организовываем облавы, мы — активные и верные помощники немцев и литовцев». Як вядома, літоўскія і латышскія паліцэйскія лютавалі нават болей, чым самі гітлераўцы.

Толькі Мікалаю Іванавічу далёкі ад таго, каб меркаваць аб чалавеку па яго нацыянальнасці. Быў вылюдак Липкович, але былі ў гета і тыя, хто не скарыўся фашызмам. Многія і многія загінулі, аднак не заплямілі сваё добрае імя. Гэта відаць

Не забываюцца апошнія хвіліны жыцця гэтага падлетка: «На шею Абраму повесили петлю. Он вдруг пошелвился, огромным усилием воли повернулся и попытался что-то сказать. Если бы Жения или кто-либо из ее друзей были рядом, они наверняка смогли бы услышать: — Прощайте, дорогие. Я отомстил. Мы победим!!!»

Машина тронулася, веревка натянулася, и вскоре под крики ужаса и стоны людей Абрам Рабинович висел на виселице...

Я гэтыя развітальныя словы яго не толькі памятаю, але і чую, нягледзячы на тое, што так шмат дэсцігоддзяў прайшло з таго часу, як яны прагучалі. І чым больш людзей будучы памятаць іх, тым лепш. Аднак добра было б, каб іх памяталі не толькі на беларускай зямлі, але і ў іншых краінах. Эпізод развіцця Абрама Рабіновіча з жыццём — гэта і крок у неўміручасць. Не толькі яго самога, але і ўсіх, каго напатак такі незаздросны лёс. Як нявінных ахвяр, так і тых, хто мужна загінуў у барацьбе з фашызмам — у падполлі, у партызанскіх атрадах, на фронце. Згаданы эпизод — здзіўляльнай псіхалагічнай напоўненасці. Абрам гіне на віселиці, але яго смерць — толькі фізічная. Справу, за якую змагаўся ён, падхоплівалі і іншыя рабіновічы, левіны. Таму гэтая вайна і ўвайшла ў гісторыю як Вялікая Айчынная, што ў ёй супраць фашызму мужна і гераічна змагаліся прадстаўнікі ўсіх народаў Савецкага Саюза, разумеючы, што гэта быў іх агульны вораг.

Фота Кастуся Дробава.

Кветкі ад Мікалая Чаргінца да памятнага знака ў вёсцы Сёмкава, 2014 г.

і на прыкладзе двух сем'яў, якія да вайны «жили в небольшом кирпичном доме по улице Сторожковской», — Левіны і Рабіновічы, пра лёс якіх пісьменнік расказвае асабліва падрабязна, стварыўшы цікавы вобраз шансаціцадовага Абрама Рабіновіча. Юнак знайшоў у сабе сілы ўзняцца над абставінамі, адпомсціць фашызмам і за смерць блізкіх яму людзей, і за гібель іншых, каго гітлераўцы не лічылі людзьмі.

У рамане створана цэлая галерэя запамінальных вобразаў. Сярод іх сустракаюцца і арыгінальныя, як, скажам, Леанід Цвяткоў, які не ад добрага жыцця стаў фашысцкім прыслуговачом, а пался адумаўся, наладзіў сувязь з тымі, хто змагаецца з ворагам. Вобраз цікавы і тым, што магчыма яго далейшае развіццё. Адступаючы, гітлераўцы завербавалі Леаніда і забралі з сабой. Гэтым ён

падзяліўся з тымі, з кім даўно ўстанавіў сувязь. Яны адобрылі яго рашэнне, разумеючы, што і ў далейшым ён зможа аказаць добрую паслугу.

«Аперацыя «Кроў»» — з тых твораў, якія хочацца не проста чытаць, а перачытваць. Як усё, што напісана Мікалаем Іванавічам, — гэта апавед вострасюжэтны, з выкарыстаннем эпизодаў, якія толькі пад пяром такога майстра слова, якім з'яўляецца ён, набываюць сваё сапраўднае значэнне. Што тычыцца гэтага рамана, то ён не толькі высокамастацкі, але і, улічваючы сённяшнія грамадска-палітычныя рэаліі, надзіва актуальны. У гэтым я ўпэўніўся і раней, дзялячыся першапачатковымі ўражаннямі ад твора. Яшчэ больш пераканаўся, перакладаючы «Аперацыя «Кроў»» на беларускую мову. Аднак цяпер гэтая надзённасць прамоўлена не толькі выдатным пісьменнікам, але і грамадзянінам сваёй Бацькаўшчыны — той крык душы, які, не пабаюся параўнаўна, гатовы гучаць на батам у сэрцы многіх і многіх, для каго родная Беларусь — край адзіны на свеце, але яны, суайчыннікі нашы, гатовы адчуваць сябе роўнымі і сярод іншых людзей планеты. Ды толькі, хоць ад нас і многае залежыць, завяліся ўжо і тыя, каго ўрокі мінулага нічому не вучаць.

Пра першым знаёмстве з гэтым раманам уразіў такі эпизод: «Иногда, когда бываешь в Хатыни, можно наблюдать редкую картину: от группы туристов из Германии нет-нет да и отделится кто-либо из мужчин. Он становится на колени и кается за свои грехи. Кто знает, может, в его жилах течет кровь наших детей. Помнят ли это немцы? Мы-то помним...» Калі Мікалаю Іванавічу пісаў гэты твор, усё адмаўляла рэальнасці.

Віну за злачынствы адчувалі не толькі ўсе сумленныя немцы, але і прадстаўнікі іншых народаў, у тым ліку тых, кіраўнікі якіх у Другую сусветную вайну падтрымлівалі Гітлера. Ды, на жаль, насталі іншыя, далёка не лепшыя часы. Галаву ўзнялі нашчадкі тых, хто ў новых рэаліях гатовы размяняцца людскімі жыццямі дзеля панавання над светам, а сям-там і фашысцкія недабіткі спрабуюць выстаўць сябе невянаватымі. Самае прыкрае, што, калі сёлётай вясной уся Беларусь смуткавала ад хатынскай трагедыі, у Хатыні на жалобны мітынг ніхто з дыпламатаў «дэмакратычных» краін не завітаў. Гэта пры тым, што яны, несумненна, ведалі па новых даных Генеральнай пракуратуры Рэспублікі Беларусі, гэтакі жудасны лёс напатак яшчэ 270 яе «сясцёр».

Радкі рамана «Аперацыя «Кроў»» настолькі ўразлівыя, спрасаваныя, што боль за перагытае ў гады акупацыі працінае цябе наскрозь. Ніякія, нават самыя сучасныя лекі, не могуць зняць яго. Аднак гэта сама памяць, уасобленая са здзіўляльнай выразнасцю і псіхалагічнай напоўненасцю пісьменнікам, які свой талент спалучыў з уважлівым працятаннем малавядомых, а то і раней невядомых старонак Вялікай Айчынай вайны, нагадвае: забываць аб злачынствах — самім рабіць зло. Для ўзнаўлення такой памяці падаецца маналітны згустак, што ўбірае ў сябе ранейшае і сённяшняе. Падтэкстава гучыць і не менш важнае. Напамін нашым нашчадкам, каб яны ніколі не забывалі і гэтую нявінную кроў дзяцей, і ахвяр яўрэйскага насельніцтва, і саму Вялікую Айчынную вайну — вайну, што ялася не на жыццё, а на смерць з фашызмам. Тады была Вялікая Перамога. Будзе яна і над кроўным братам фашызму — націзмам. Чарговы раз працятаўшы раман Мікалая Чаргінца «Аперацыя «Кроў»», яшчэ больш упэўніваешся, што чалавецтва толькі тады ўратаецца, калі знойдзе паразуменне і згоду. Жыць — значыць памятаць: кроў людская — не вадзіца, нельга ёй даваць праліцца.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Алесь КАЗЕКА

Зязюля

Мірны май агарнуў яркай квеценню хаты,
І нягоды ў нябыт адышлі.
Не віруе вайна, адгрэмелі гарматы
На маёй беларускай зямлі.

У сцішэлым бары гулка рэха блукае
Па мясцінах мінулых баёў.
Быццам нехта нябачны гукае — шукае,
Хто з далёкай вайны не прыйшоў.

А зязюля адвечную песню спявае,
У нябыт адлятаюць гады.

І бялітасны час назаўсёды хавае
Ліхалецця былога сляды.

Ты ляці над палеткамі, песня зязюлі —
Напамін і жалоба зямлі.
Каб наішчадкі мінулае сэрцам пачулі
І ніколі забыць не змаглі.

***

Боркі. Помнік. Сувязь пакаленняў...
Ці то стогн? Ці то гудзіць набат?
...На мяне, з надзеяй і маленнем,
Пазірае мой маленькі брат.

Цягне рукі, скутыя металам,
Праз мяжу сакральнае цішы.
Кажэ: «Мне балець не перастала».
Прасіць: «Брацік, любы, патушы
Польмя, што стала зноў някучым,
Праз гады паўстаўшы з небыцця!»

Ажывіце людзі ў вашых душах
Божы існік вечнага жыцця!

Я, над братам распасцёршы крылы,
Свой яднаю боль і боль чужы...
Божа усёмагутны, дай нам сілы —
Зла агонь любоўю патушыць!

***

Людскія турботы-патрэбы
Здаецца, ніяк не суняць...
Часцей прыглядайся да неба,
Каб бачыць, як зоркі гаряць!

Зрабіся Дарогай Птушынай.
Вазьмі ў яе крылы! Тады
Душа, акрыяўшы, адрыве
Няволю сваю назаўжды.

***

Лісткі губляе каляндар.
Яны, злятаючы ў былое,
Нясуць адбіткі нашых мар,
Пачуці, добрае, благое...
І недзе там, бы рыфмы ў вершы,
Апошні міг яднаюць з першым.

Дар Каляды ці Божы дар...
А заўтра зноўку ўздыдзе Сонца!
Лісткі губляе каляндар.
Цік-так... Гучаць! Гучаць бясконца
Званы адвечнага быцця —
Нас абуджаюць да жыцця.

**Эпілог да паэмы
«Марыйка»**

Зноў стаю ля жалобнай сцяны
У мястэчку пад назваю Боркі —
Тут ахвяры мінулай вайны
Неадлучна стаяць на пагорку.

І глядзяць праз сівыя гады
На сучаснасці мірныя з'явы
У надзеі, што свет назаўжды
Адцураецца дзеяў крывавага.

У абліччы ўглядаюся іх
І — здаецца — узняўшы правіцы,
Настаўляюць ахвяры жывых:
— Не дазвольце вайне паўтарыцца!

Не дазвольце, каб землі бацькоў
Спусціліся захопнікі-каты!
Не дазвольце, каб некалі зноў
Наш народ запіхнулі за краты!

І ляціць гэты кліч над зямлёй,
Бударажыць, вядзе, заклікае...
Перад памяцю вечна жывой
Я на вернасць яму прысягаю.

Людзі! Чуўце той велічны кліч!!!
Дзеля тых, хто ў нягодах суровых
Нам жыццё і зямлю збераглі,
Моўчкі ўстанем, схіліўшы галовы.
.....
Мы, наішчадкі святла і вясны,
Перад продкамі схілім калені.
Скажам: «Не!» ашуканству вайны
Дзеля жыццяў усіх пакаленняў.

Скажам: «Так» — каб сады расцвілі,
Каб іскрылася іччасце дзяцінства.
Скажам: «Так» — каб у сэрцах жыві
Радасць, згода, спакой і адзінства.

Міру — мір! Міру — мы! Міру — свет! —
Хай набатам гучыць у сусвеце!
Хай заўсёды святла запавет
На іччаслівай пануе планеце!

Марыя ЛЯШУК

***

І зноў я тут, у роднай хаце,
Што патанула ў вішняку.
З усмешкай сустракае маці
У сваім чыстым фартуху.

Сястрычка радасна пытае,
Надоўга я сюды ці не.
І брат малодшы абнімае
Малымі ручкамі мяне.

Я чую ціхую гамонку
На родны мне палескі лад.

І гэтак жа спявае звонка
Малы жаўрук, як год назад.

Усё да болю мне знаёма,
Ні з чым расціацца не магу...
Але вось сэрца, хоць і дома,
Хавае нейкую тугу.

Яно ірвецца ў шумны горад,
Што убачу зноў праз колькі дзён,
І нешта стукае з дакорам,
І верыць — там чакае Ён.

Дзядулю

На сэрцы незагоеная рана,
Шчыміць як ад апёку крапівы.
Чаму пайшоў у іншы свет так рана?
Чаму цябе няма сярод жывых?

Дзядуля мой быў дужы і прыгожы.
Дачушак гадаваў, зямлю араў.
А ў час вайны, закляты і трывожны,
Валяр з Палесся мір абараняў.

Бабулю толькі помню я, Параску.
Дзяцей на ногі ставіла адна,
Трымалася на свеце Божай ласкай,
А праца — ад відна і да відна.

Ды вернай заставалася Якіму.
Гаротныя міналі дні, гады.

«Навошта ты адну мяне пакінуў,
Каханы мой, прыгожы, малады?»

А над магілкай — дуб, як ён, магутны,
Шапочка лісцем з ветрам ва ўнісон.
Удовіна жалба і плач ледзь чутны
Не перапываць вечны яго сон.

Гарыць агнём нязгоеная рана,
Пытанні — як апёкі крапівы.
Чаму пайшоў у іншы свет так рана?
Чаму даўно няма сярод жывых?

***

Ах, засыпала белай замеццю
Красавіцкую прыгажосць.
Дык чаму ж, чаму ў зорнай памяці
Ты, як некалі, званы гасць?

Раніць позні снег, як іголкамі,
Арабінавы сэрца жар.
Дык чаму ж, чаму словы колкія
Працінаюць трывогай імішар?

Замарозіла кветкі раннія.
Заракацца не трэба бяды.
Дык чаму ж, чаму даўняй ранаю
І вясною былой мроіш ты?

Толькі сонейка тчэ красёнкамі
Яснавокія прамяні.
Дык чаму ж, чаму ў далі бясконцу
Адышлі, як сон, тыя дні?

Але ў сэрцы, вясноно асвечаным,
Не знаходзіцца месца журбе.
І цнатлівыя несустраччы
Я дарую, дарую табе.

Родны куточак

Мне сонечна і ў хмараны дзянёк,
Калі цябе й матулю ўспамінаю,
Радзінна-арабінавы куток,
Выток мой, дзе дабро да небакраю.

Тут сена пахне солдака ў лугах,
Яго ў валкі жанчынкі пазграбаюць.
Усе — у белым — лебядзіны ўзмах.
І сярод іх матуля маладая.

А подых ветру жыта калыхне —
Валошкава-сярэбраная мора —
І водар хлеба смачна палыхне,
І сон здаровы у цянецку зморыць.

Урыўкі-успаміны, нібы мёд,
Ялей на растрывожане сэрца.
Няма матулі ўжо каторы год,
І боль нібы іголкай каланецца.

Ды рвуся я ў цудоўнейшы куток,
Дзе першыя зрабіла свае крокі.
Радзінна-арабінавы выток,
Як добра, што ты побач, недалёка.

Наталля ТАРАБЕШ

Стары сад

Старыя яблыні у садзе каля хаты.
Ну хто, скажыце, хто, скажыце,
вінаваты.

Прайшлі гады, прайшлі,
як быццам бы гадзіны,
І на камлях старых аж раны да драўніны.

Рытцяць ад ветру іх галіны да знямогі,
Не спадзяюцца яны нават
на надмогу.

І хоць там яблыкаў насыпана багата,
Каму патрэбныя яны:
пустая хата.

Цвіце тут зноў так пышына сад парой
вясновай!

Ён як закон, як дзіўны зман,
жыцця аснова.

З ім ажывае небыццё, не вінаваты,
Што ён, забыты,
зноў цвіце ля гэтай хаты.

Шляхі-дарогі

Плывуць кудысьці белыя аблогі.
Блукаюць, летуценнікі,
няспынна.

Яны, нібы вандроўнікі, высока
Свае шляхі праходзяць штохвілінна.

Дарогамі жыцця без перашкодаў
Імкнуцца удалеч,
а куды — не знаюць.

І дзень за днём яны, і год ад году
Кудысь плывуць ці, можа, уцякаюць.

Дарогі іх нібы шляхі людскія,
Дзе ў кожнага сваё накіраванне:
Адным яны —

звычайныя такія,
А іншых стрэне новае святанне.

Ідзе сваёй дарогаю нябога,
Нясе свой крыж — ён цяжкі невыносна.
А хтосьці ў забавач і без Бога
У душы жыве.
Што нават глянуць млосна.

Шляхі-дарогі удалеч разышліся.
Ёсць бездарожжы, а бывае гладка.
І ў мітусні задумайся, ствiнiся:
Што пакідаеш ты сваім наішчадкам.

Паэту

Ад калыханкі да санета
Шлях доўгі твой і цярняў поўны.
Цяплом спрадвечным ён сагрэты
Ад мовы матчынай чароўнай.

Ад мовы той, што ў сэрцы дзесьці
Спявала звонка,
быццам птушка.

На ёй плылі маленства песні
І ў далі віліся,
быццам стужкі.

Без гэтай мовы на чужыне
Нібы пакінуты, забыты,
Але ў душы яна не згіне:
Яе з сабой заўжды насіў ты.

Бярог у сэрцы гукі песні
І прыгажосць зямлі чароўнай.
Жыцця дыханне напрудвесні
Гучала музыкай няулоўнай,

Што ажывала ў сэрцы ічырыым,
Сплялося з песняю матулі,
Цяплом сагрэла дзень настылы —
І птушкі крыламі ўзмахнулі.

Тых словаў родных звон нязгасны
Імя тваё ўпісаў у вечнасць,
Бо нёс ты людзям
подых іччасця,
Каханне, веру, чалавечнасць.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Маюцца ў Бешанковіцкім раёне два населеныя пункты з падобнай назвай: вёска Нізгалава і аграгарадок Двор Нізгалава. А паміж імі яшчэ і возера Нізгалаўе размешчана.

Цікавыя назвы, ці не праўда? І, галоўнае, арыгінальныя вельмі, бо нідзе больш я не знайшоў такіх. І адкуль яны ўзяліся, назвы гэтыя, таксама не ведаю.

Але гэта не бяда! Можна самому стварыць тапанімічную казку, дакладней, тапанімічную легенду аб тым, адкуль такая назва ў населеныя пункты.

І вось што ў мяне атрылася. Было гэта яшчэ ў часы прыгону, і прызначыў пан у вёску, якая ў той час іншую назву мела, новага наглядачыка — немца. Калі пан службу генеральскую адбываў, немец яго дзеншчыком быў, а потым лёкаем пры пане застаўся.

І вось такое павышэнне! Не дзіўна, што галава ў былога лёкага закружылася. Мала таго, што падаткі павысіў, а замест двух дзён паншчыны чатыры зрабіў, вялікім панам сябе адчуў.

Едзе, бывала, і каго з сялян ні стрэне, адразу ж крычыць ва ўвесь голас:

— Ніз галава! Ніз галава!

Гэта значыць, што трэба яму нізка кланяцца.

Таму і далі вясцоўцы новаму наглядачыку мянушку — Нізгалава. Так паміж сабой яго цішком называлі, а жыхары вёсак суседніх паступова і самую вёску гэтак называць пачалі. Спачатку нібыта жартам, а потым і на поўным сур'ёзе. Асабліва пасля аднаго выпадку, які там здарыўся...

Наведаў нека вёску былы яе жыхар, якога яшчэ перад вайной з Напалеонам у царскія рэкруты забралі. Тады ён хлопцам маладым быў, але ж вядома, што такое рэкруцкая служба: на ўсё жыццё чалавек з вёскі знікаў, бо была тая служба амаль бестэрміновай. Таму, адпраўляючы сваіх сыноў у рэкруты, галаслі бацькі іхнія па жывых, нібыта па нябожчыках, бо добра ведалі, што назад дзяцей сваіх мала хто дачакаецца.

Але ў 1834 годзе выдаў цар-імператар загад, што тыя, хто дваццаць гадоў адслужылі, звальняцца маглі ў бестэрміновы адпачынак (запас). І прытым, нават калі раней яны прыгоннымі былі, цяпер вольнымі становіліся і маглі ўласную зямлю набыць, каб там аднадворцамі гаспадарыць.

Такім менавіта чынам і быў звольнены са службы царскай былы рэкрут. І хоць не засталася ў вёсцы нікога з блізкіх, вырашыў родныя мясціны наведаць, з землячкамі сустрэцца перад тым, як канчаткова мясціны гэтыя пакінуць.

Адыходзіў з вёскі жаўнер амаль юнаком, а вярнуўшы ў яе сталым, хоць і не старым яшчэ чалавекам, з ранами баявымі, з нашэйкамі капральскімі, з узнагародамі шматлікімі. Не адразу нават пазналі вясцоўцы свайго зямляка, але, калі пазналі, загаманілі радасна, абступілі яго з усіх бакоў. Былыя сябры-аднагодкі па плячах ляпаюць, да сябе ў гості запрашаюць. Але адразу ж папярэджваюць, што асабліва частаваць гося няма чым, бо самі з хлеба на ваду перабіваюцца. Ды і хлеб той з мякінай напалову...

Здзіўліўся капрал, пачаў былых аднавяскоўцаў распытваць, чаму так. Бо добра памятаў, што раней, у часы яго юнацтва,

Адкуль узялася назва Нізгалава

З цыкла «Тапанімічныя казкі Беларусі»

хоць і пад прыгонам вясцоўцы жылі, але хлеб з мякінай ніколі не елі.

Расказалі тады вясцоўцы капралу аб сваім новым наглядачыку, аб усіх тых несправядлівасцях, якія ён з людзьмі творыць. І аб тым таксама, чаму наглядачыку гэтаму далі мянушку Нізгалава.

А ў гэты час падбег да іх адзін хлапчук ды як закрычыць:

— Нізгалава едзе!

Спалохаліся сяляне, хацелі было разбецца хто куды, але не паспелі. Выкаціла на вясковую вуліцу лёгкая брычка, а ў ёй наглядачык разваліўся. І два гайдукі пры ім: адзін — за фурмана, другі побач з наглядачыкам сядзіць, мух ад яго адганяе.

Спынілася брычка, а наглядачык як закрычыць гнеўна:

— Ніз галава! Ніз галава!

Усе сяляне адразу ж нізенька яму пакланіліся, а вось капрал як стаяў, так і застаўся стаць. Толькі вочы яго гнеўна бліснулі, калі паглядзеў былы жаўнер на наглядачыка.

А той яго погляд перахапіў. Саскочыў з брычкі, да капрала падбег. А гайдукі, вядома ж, следам. З бізунамі.

Але капрал за шкірку яго ўхапіў, на ногі паставіў.

— Бачу, што ўспомніў ты мяне! — кажа.

А потым падхапіў бізун ды як хвастане наглядачыка акурат ніжэй спіны.

— Зараз сам будзеш кланяцца кожнай хаце сялянскай, якую ты абрававаў!

І зноўку ніжэй спіны наглядачыка як хвастане!

Потым пайшлі яны ўздоўж вуліцы: наглядачык наперадзе, за ім — капрал з бізуном. Наглядачык кожнай хаце нізкі паклон аддае, а капрал бізуном яго падбадзёрвае. І ўсё прыгаварвае пры гэтым:

— Ніз галава! Ніз галава!

Такім вось чынам і дайшлі яны да самага канца вёскі. Там спыніўся капрал і таго ва выпятка даў наглядачыку, што той носам у зямлю зарыўся. Але ўскочыў потым і да сваёй брычкі пашкандыбаў. І колькі шкандыбаў, столькі азіраўся спалохана на капрала, хоць той на ранейшым месцы застаўся і толькі смяяўся весела.

Дашкандыбаў наглядачык да брычкі, каля якой гайдукоў ужо не было (збеглі, як толькі крыху ачунылі), потым уваліўся

Фота Кастуся Дробова.

Капрал высокі, плячысты, а наглядачык яму да пляча толькі і дастае. Прыходзіцца яму на капрала знізу ўверх глядзець, а гэта ж такая абраз! Ды яшчэ на вачах ва ўсёй вёсцы!

Ух, як разгневаўся наглядачык! Як нагамі затупаў, як замахаў рукамі.

— Ніз галава! — крычыць на капрала. — Ніз галава! Інакш бізун шмат атрымліваць будзеш!

А капрал яму ў адказ:

— А ты мяне не пужай! Мяне штыкі французскія не спалохалі, мяне шаблі турэцкія бокам абыходзілі! А хто ты ў параўнанні з імі?! Ніхто і нішто! Так, пустое месца!

Потым паглядзеў больш уважліва на наглядачыка і кажа:

— А мы ж з табой, здаецца, сустракаліся раней! Восенню, калі Напалеон з Масквы адступаў і праз Бярэзіну перапраўляўся, ці не цябе я калі вёсцы Студзёнка ў палон узяў? Мог забіць, але пашкадаваў, бо вельмі ўжо жаласны выгляд у цябе быў! Няўжо забыўся? Успомні, як ты мне тады ў ногі кланяўся, прасіў, каб я цябе ў жылых пакінуў! А потым, калі яшчэ і хлебам з табой падыяліўся, ты ж мне, наогул, рукі спрабававуць цалаваць, толькі я не дазволіў...

Змоўк капрал, а наглядачык раптам пацярванеў увесь, ці то ад злосці, ці то ад сораму. А потым як зтычае нагамі, як закрычыць:

— Хапачь яго! Вязачь яго! Турма яго! Пятля яго!

Кінуліся гайдукі да капрала, але не на таго натрапілі. Праз хвіліну абодва беспрытомнымі на зямлі валіліся, а наглядачык збялеў ад жаху, на калені бухнуўся.

Жахнуліся вясцоўцы, пачуўшы такое, а Нізгалава ад радасці ажно падскочыў. Вельмі баяўся, што ўцячэ з вёскі крыўдзіцель яго, а той, глядзіце, нават не думаў уцякаць. Ну, зараз яму пан пакажа, як верных сваіх служак крыўдзіць!

— Ён гэта, яснавельможны пане! — закрычыў Нізгалава. — Загадайце схапіць яго зараз жа!

— Памаўчы! — толькі прамовіў пан, і Нізгалава змоўк адразу ж. А пан нейкі час уважліва на капрала пазіраў, а потым і кажа: — Дзесьці я цябе бачыў раней, капрал, толькі ніяк не магу ўспомніць, дзе!

— Я дапамагу вам, яснавельможны пане, — адказвае капрал. — Восенню 1813 года гэта адбылося, у бітве пад Лейпцыгам, якую потым яшчэ «Бітвай народаў» празвалі. Праўда, я тады капралам яшчэ не быў...

— Цяпер і я цябе ўспомніў! — усклікнуў пан. — Ты тады мяне параненага ад ворагаў адбіў, а потым доўга на сябе цягнуў, хоць і сам рану атрымаў, мяне абараняючы!

Змоўк пан, расчулены, але і капрал нічога яму не адказаў. Толькі плячыма паціснуў — маўляў, зрабіў тое, што трэба было зрабіць, і нічога тут такога асаблівага няма.

Але пан так не лічыў.

— Я цябе шукаў потым, калі ачуныў, — усё ніяк не мог ён супакойцца. — Каб хоць нека аддзячыць, але так і не змог знайсці. Падумаў, што загінуў ты...

— Амаль так яно і было, — адказаў капрал. — Паранілі мяне цяжка на наступны дзень, доўга паміж жыццём і смерцю знаходзіўся.

Пасля гэтага зноўку яны абодва памаўчалі нейкі час, а потым пан і кажа:

— А зараз раскажы мне, што тут адбылося ўчора. Табе я хутчэй паверу, чым гэтаму...

І, не дагаварыўшы, так на Нізгалаву паглядзеў, што той ажно збялеў.

Расказаў капрал пану ўсё. І пра паншчыну залішнюю, і пра падаткі, добрую палову з якіх наглядачык сабе пакідаў, і пра тое, як гэты Нізгалава з вясцоўцаў здэкаваўся пастаянна. І, пакуль усё гэта апавядаў, пан з Нізгалавы вачэй не зводзіў, а той ад страху вялікага на калені ўпаў і затросся ўвесь.

— Лёкаем ты быў добрым, — працадзіў праз зубы пан, — але пасада гэтая цябе сапсавала, бо злодзям і мярзотнікам стаў! Але я потым з табой разбярўся! А зараз...

Памаўчаў ён крыху і кажа капралу:

— А што, калі я табе, капрал, прапаную пасаду наглядачыка ў вёсцы гэтай? Каб хоць так, хоць запознена, табе аддзячыць!

Хацеў капрал адмовіцца, але тут усё вясцоўцы на калені ўпалі. Прасіць-маліць капрала пачалі, каб згадзіўся ён на гэтую прапанову панскую. А пан, калі ўбачыў гэта, нават усміхнуўся.

— Бачыш, — кажа, — як людзі цябе прасяць? Няўжо адмовіш зямлякам сваім?

І капрал згадзіўся наглядачыкам стаць. Але перш-наперш папрасіў пана і паншчыну, і падаткі ранейшыя вярнуць, і не павышаць іх больш.

Пасля гэтага жыццё ў вясцоўцаў паступова наладзілася, бо новы наглядачык вельмі справядлівым аказаўся, ды і пан сваё слова стрымаў наконце падаткаў і паншчыны.

Вось толькі назва ў вёсцы ранейшай засталася — Нізгалава. Як напамін аб тых часах, калі былі лёкай вялікім панам сябе лічыць пачаў.

Кнігі на зямлі Урал-Батыра

Уфімскія кніжны кірмаш «Кітап-Байрам» стаў звычайным святам кнігі і сяброўства. Прыемна ўсведамляць, што ў Башкартастане ведаюць і любяць Беларусь, а культурныя сувязі паміж двума народамі ўмацоўваюцца.

Кніжны форум пачаўся з урачыстай цырымоніі адкрыцця. У сваім выступленні кіраўнік рэспублікі Радзій Хабіраў назваў Башкартастан самым чыстаючым рэгіёнам, успомніў знакамітых пісьменнікаў Башкартастана Салавата Юлаева, Мустая Карыма, Мажыта Гафурі, паэта і асветніка XIX стагоддзя Міфтахедзіна Акмулу.

Сярод удзельнікаў кніжнага фесту — пісьменнікі, грамадскія дзеячы, мастацтвазнаўцы з рэгіёнаў Расіі і замежных краін — Беларусі, Азербайджана, Кыргызстана, Узбекістана, Таджыкістана, Казахстана. У першы дзень адбыўся выязны пленум Саюза пісьменнікаў Расіі, які прайшоў пад дэвізам «Сяброўства народаў — сяброўства літаратур».

На кірмашы былі прадстаўлены стэнды ад 223 выдавецтваў. Старшыня савета арганізатараў кніжных выставак і кірмашоў, якія праводзяцца ў дзяржавах — удзельніках СНД, Дзмітрый Макараў прадстаўляў беларускія. І наш кніжны пункт на святочнай карце з першых дзён вылучаўся шматлюднасцю і зацікаўленасцю чытачоў. Дзмітрый Макараў расказаў, што некаторыя пакупнікі вярталіся да беларускіх стэндаў зноў і зноў, набывалі кнігі пра Беларусь і яе гісторыю.

На другі дзень гасцей башкірскай сталіцы сабраў круглы стол «Літаратурныя сувязі: Башкартастан — Беларусь». Шмат цёплых і шчырых прызнанняў прагучала ў адрас Беларусі, башкірскія калегі дзяліліся ўражаннямі ад наведвання Мінска, Нацыянальнай бібліятэкі, Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Паэтэса Зульфія Хананавача прачытала вершы сучасных беларускіх паэтаў ва ўласным перакладзе на башкірскую мову і перадала экзэмпляры розных выданняў з перакладамі беларускіх пісьменнікаў на башкірскую мову ў дар Дзяржаўнаму музею гісторыі беларускай літаратуры. Дырэктар музея Сяргей Усік расказаў пра літаратурныя сувязі паміж Башкартастанам і Беларуссю. Падчас размовы адзначылі, што ў Башкірыі ведаюць і чытаюць кнігу Уладзіміра Калесніка, Янкі Брыля

Падчас кірмашу.

і Алеся Адамовіча «Я з вогненнай вёскай», успомнілі папулярны ў савецкія часы беларускі часопіс «Работніца і сялянка» і праспявалі «Купалінку». Канешне, гаварылі і пра агульную Памяць, гераічную абарону Брэсцкай крэпасці. У першыя дні змагання з ворагам праявіў мужнасць і гераізм чалавек-легенда, ураджэнец вёскі Неміслярава Нурыманаўскага раёна Башкірыі Рышат Ісмагілаў, які пражыў больш за сто гадоў. Менавіта яму праз два дні пасля пачатку вайны ўдалося прарвацца з вогненнай пасткі крэпасці і выйсці на сувязь з сіламі Чырвонай Арміі. Вярнуўшыся на Радзіму, ён стаў вядомым педагогам, ахоўнікам Памяці пра подзвіг абаронцаў Брэсцкай крэпасці.

Цэнтрам прыцягнення для дзяцей і падлеткаў на наступны дзень стала Акмулінская сцена. Яе ўсталявалі каля помніка выдатнаму башкірскаму асветніку Акмуле, які, па легендзе, пасля доўгай дарогі прыйшоў у паселішча. Каля крыніцы прахалоднай вады асветнік сустраў дзяцей, дастаў кнігу і пачаў чытаць... У гэты дзень башкірскія дзеці зачараваны і, мабыць, упершыню слухалі творы на беларускай мове. З кнігі Алеся Карлюкевіча «Цёплыя назвы Яе Вялікасці Вады» юныя чытачы даведаліся пра прыгажосць нашай сінявокай краіны. Галоўны рэдактар дзіцячага часопіса «Акбузат» Ларыса Абдуліна прадставіла творы

Алеся Карлюкевіча, Алены Стэльмах, Іны Фраловай на башкірскай мове. А ўвечары Ларыса Абдуліна правяла персанальную экскурсію па мясцінах, звязаных з Беларуссю. У мемарыяльным парку ў гонар Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне мы наведлі помнікі Героям Савецкага Саюза генерал-маёру Тагіру Кусімаву і генерал-маёру Мінігалі Шаймуратаву, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. А потым уфімскія дарогі завялі нас на вуліцу, названую ў гонар беларускага класіка Якуба Коласа. Сярод будынкаў, узведзеных у розныя часы, асаблівай арыгінальнасцю вылучалася самабытная хатка, на якой добрыя гаспадары змясцілі зробленую па-майстэрску прыгожа і выразна шылду з назвай вуліцы.

У завяршальны дзень міжнароднага кніжнага кірмашу запамінальнай падзеяй стала прэзентацыя «Анталогіі сучаснай беларускай літаратуры», якая выйшла ў свет у серыі «Полк садружнасці». У выданні — тры сарака вядомых беларускіх аўтараў на башкірскай мове. Пра трывалую сувязь літаратараў Беларусі і Расіі са сценаў гаварылі старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Расіі Мікалай Іванов, старшыня Саюза пісьменнікаў Башкартастана Айгіз Баймухаметаў.

Ад імя старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алеся Карлюкевіча аўтар гэтых радкоў уручыла граматы і звярнулася са словамі падзякі да супрацоўнікаў выдавецтва «Кітап» і пісьменнікаў-перакладчыкаў. Кожны з іх дзяліўся сваімі паўчаннямі, глыбокім успрыманням і разуменнем тэкстаў, якія даваліся перакладаць, чытаць вершы беларускіх твораў на башкірскай мове. Пра поспех выдання сведчыць і першы прыз у намінацыі «Выданне, якое ўнесла ўклад у дыялог культур» па выніках конкурсу «Кніга года на Зямлі Урал-Батыра», які атрымала выдавецтва «Кітап» імя Зайнаб Бішавай за выдавецтва-перакладчыцкі праект.

Велічна ўзвышаецца над бурлівай ракой Белай Манумент нацыянальнаму герою Салавату Юлаеву, гасцінна сустрапа башкірская зямля ўдзельнікаў кніжнага форуму. І няхай усё кніжныя рэкі сцякаюць у акіян сяброўства і паразумення, а на яшчэ не краюцца пярком белых старонках напішучца новыя творы, захавуюцца важныя вехі садружнасці народаў.

Таццяна ДЗЕМЦОВІЧ
Фота даслана аўтарам

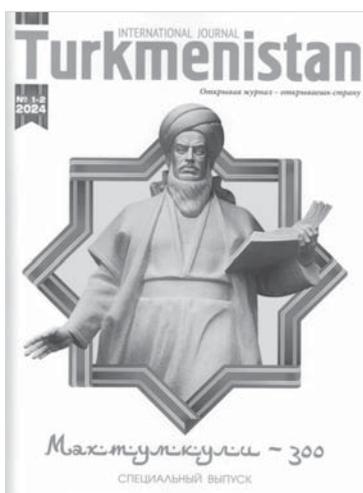
Беларускія сляды Вялікага Фрагі

У Расіі пабачыў свет спецыяльны выпуск міжнароднага часопіса «Туркменістан» (на рускай і англійскай мовах). Нумар цалкам прысвечаны класіку сусветнай паэзіі Махтумкулі Фрагі.

У адным з артыкулаў у самым пачатку нумара ёсць такія словы: «Спасцігаючы свет, Махтумкулі аб'ездзіў многія краіны. Дакументы сведчаць пра яго наведванне тэрыторый сучаснай Цэнтральнай Азіі, Афганістана, Расіі, Ірана, Сірыі, шэрагу іншых дзяржаў. Гэта наклала пачатку на яго светапогляд, стала стрыжняем яго грамадзянскай пазіцыі, заснаванай на павазе да іншых народаў, добрасуседстве і дружбе. Адначасова, знаходзячыся ў іншых землях, Махтумкулі нёс людзям, якія там жылі, веды пра сваю радзіму, пра туркменскі народ, яго традыцыі, звычкі. Ішоў той працэс, які мы называем узаемапранікненнем культуры і ведаў».

У нумары не толькі падрабязна асвятляецца мастацкая веліч паэзіі Вялікага Фрагі, яго месца ў туркменскай літаратуры і культуры, у пабудове туркменскай дзяржавы, але і распавядаецца пра судакрананне асобы класіка, яго творчасці з іншымі нацыянальнымі прасторамі.

На вялікім здымку прадстаўлены ашхабадскі помнік Вялікаму Фрагі. Гісторыя ўсталявання яго — у 1970 годзе. Манумент знаходзіцца ў скверы Махтумкулі на праспекце Махтумкулі. Аўтарам з'яўляецца мінскі скульптар Віктар Папоў (1804—1891 гг.). Якое ж дачыненне наш суайчыннік мае да Туркменістана

Мастацтвазнаўцы лічаць, што беларускаму скульптару Віктару Папову ўдалося паказаць маштаб асобы Махтумкулі, а таксама: «...яго высокую чалавечую годнасць, душэўны ўздым і глыбокую засяроджанасць». Віктар Барысавіч Папоў (1923—1981) — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Кавалер ордэнаў Айчыннай вайны I ступені, Чырвонай Зоркі. Аўтар некалькіх помнікаў У.І. Леніну. Два з іх былі ўсталяваны ў Туркменістане — у Ашхабадзе і Небіт-Дагу.

На старонках выдання змешчаны партрэт Аляксандра Ходзькі-Барэякі (1804—1891 гг.). Якое ж дачыненне наш суайчыннік мае да Туркменістана

і Махтумкулі?.. Чытаем у часопісе «Туркменістан»: «... адным з першых, хто пазнаёміў замежных чытачоў з паэтам Махтумкулі і яго творами, з'яўляецца ўраджэнец сяла Крывічы Вілейскага павета Віленскай губерні (цяпер Мядзельскі раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь), дыпламат, усходназнавец, паэт і прафесар Аляксандр Ходзька-Барэяка <...> Падарожнічаючы па тэрыторыі Сярэдняй Азіі, ён запісаў паэтычныя тэксты Махтумкулі, пераклаў іх на англійскую мову і ў 1842 годзе надрукаваў у Лондане. Гэтым самым паклаў пачатак знаёмству жыхароў Еўропы з творчасцю туркменскага паэта».

І яшчэ адзін пункт судакранання Беларусі і Махтумкулі адкрываецца са старонак часопіса «Туркменістан». У спецыяльным выпуску выдання змешчаны партрэт Аляксандра Пацалуеўскага (1894—1948). Нарадзіўся ён у Віцебскай губерні (на тэрыторыі сучаснай Латвіі), але ва ўсіх сваіх аўтабіяграфічных дакументах пісаў, што з'яўляецца беларусам. Чытаем у «Туркменістане»: «...найболей значнымі становяцца даследаванні твораў Махтумкулі, якія выйшлі з-пад пера двух вучоных, якія жылі на радзіме паэта. І першым з іх варты згадаць вучонага-цюрколага, прафесара, заслужанага дзеяча навук Туркменістана Аляксандра Пятровіча Пацалуеўскага <...> Ашхабадскі землярост 1948 года абарваў жыццё выдатнага даследчыка творчасці Махтумкулі. Незадоўга да гібель ён апублікаваў адну са сваіх сур'ёзных прац «Рыфма ў творах Махтумкулі». У той самы перыяд для

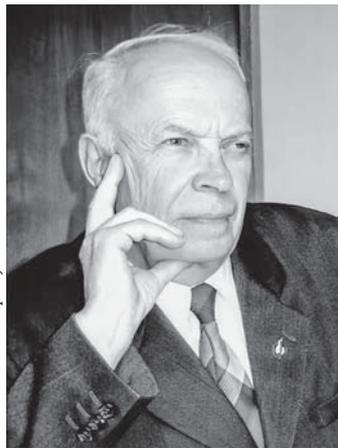
студэнтаў завочнага аддзялення Ашхабадскага педінстытута (цяпер Туркменскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Махтумкулі) прафесарам былі падрыхтаваны вучэбныя дапаможнікі па агульным мовазнаўстве. У дасканаласці валодаючы глыбінёй ведання туркменскай класічнай літаратуры, вуснай народнай творчасці. Ён на памяць чытаў вершы Махтумкулі, прыводзіў цэлыя ўрыўкі з дэстанав».

Напамін пра Віктара Папова, Аляксандра Ходзьку-Барэяку, Аляксандра Пацалуеўскага ў пярэдадзень 300-годдзя класіка сусветнай паэзіі сведчыць пра цесную пайданнасць беларускай і туркменскай культур, пра тое, што галоўныя свечкі туркменскага мастацкага слова аднолькава блізкі нашым народам. У святочныя дні не лішнім будзе згадаць пра пайданнасць з творчасцю Махтумкулі і класікаў, і ўвогуле яркіх прадстаўнікоў беларускай літаратуры XX стагоддзя: Максіма Танка, Уладзіміра Караткевіча, Алега Лойкі, Алеся Звонака, Уладзіміра Шахаўца, чые пераклады твораў Вялікага Фрагі друкаваліся ў Беларусі ў мінулыя дзесяцігоддзі, выходзілі асобнай кнігай — «Салавей шукае руку»... Як і нельга не сказаць добрае слова пра Казіміра Камейшу, Віктара Шніпа, Міколу Мятліцкага; іх пераклады Махтумкулі ўвайшлі ў важкі том паэзіі «3 кубка вечнасці мёд», які пабачыў свет у Мінску ў 2014 годзе. Іх імёны гучалі на вечары Вялікага Фрагі ў ДOME літаратара, які быў арганізаваны Саюзам пісьменнікаў Беларусі і Пасольствам Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь.

Мацвей ПАШКОЎСКИ

Пісягі на сэрцы

З Міколам Іванавічам Падабедам, рэдактарам Бялыніцкай раённай газеты «Зара над Друццю», я пазнаёміўся восенню 1977 года. Напрыканцы таго лета я пачаў працаваць галоўным аграномам у калгасе імя Энгельса Бялыніцкага раёна.

Фота з сайта oo-spb.by

Мікола Падабед.

Плынуўшы свежага вясковага паветра пасля гарадской задухі, напісаў сваю першую паэму «Сын зямлі», прысвечаную найлепшаму камбайнеру калгаса Івану Данілавічу Галаеву, якая была надрукавана ў раённай газеце. Пасля публікацыі мяне запрасіў у рэдакцыю Мікола Падабед. Ледзь не з парога свайго кабинета, не хаваючы шчырай дзіцячай радасці, паведаміў: «Сёння раніцай званіў Пысін. Скажаў: «У вас працуе аграномам вельмі здольны малады паэт. Беражыце яго, не дайце засохнуць таленту!». Зрабіўшы невялікую паўзу, рэдактар раёнкі дадаў: «А вось Віктар Хаўратавіч (ён узначальваў літаратурнае аб'яднанне «Нагхненне» пры раённай газеце. — **Заўв. аўт.**) накатаў на цябе таксама надобрую паэму, толькі ў прозе. Маўляў, ці варта было займаць ледзь не цэлую старонку газеты пазамай пачаткоўца Змітрака Марозава, калі ёсць больш значныя творы даўніх сталых членаў літаратурнага аб'яднання Алега Пліндова, Алы Войлакавай, Уладзіміра Серыкава, Васіля Дзеравішкі, Міхаса Радоўскага, у рэшце рэшт Віктара Хаўратавіча».

Тым не менш падборкі маіх вершаў штомесяц на працягу амаль пяці гадоў праходзілі праз рукі рэдактара раённай газеты, а пасля друкаваліся ў часопісах «Маладосць», «Беларусь», «Польмя», у газеце «ЛіМ», у альманаху «Дзень паэзіі»...

Нямала з іх увайшло ў мой першы паэтычны зборнік «Пад небам буслінным», які быў выдадзены ў 1982 годзе выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Такім чынам, тыя першыя пяць гадоў вучнёўскага вершаскладання і супрацоўніцтва з раённай газетай, гадоў шчырага сяброўства з Міколам Падабедам сталі для мяне своеасаблівай школай жыцця на шляху ў таямнічую краіну з назвай Паэзія.

Скажу шчыра, не толькі калегам па пярэ не заўсёды падаваў мой змятак. Напрыклад, сакратар райкама партыі пры любой нагодзе не прамінаў балюча зачэпці мяне за жывое: «Дзіма, кінь пісаць вершы».

У такіх моманты я знаходзіў бацькоўскую падтрымку ў Міколы Іванавіча Падабеда. Менавіта яго чулыя, мудрыя парады дапамагалі мне кроцьчыць далей. Ды, відаць, інакш і быць не магло, бо і сам Мікола Падабед яшчэ ў маладыя гады, працуючы на журналісцкай ніве, перажыў нямала неспрыемных сітуацый, створаных рознымі прыстасаванцамі, прыліпаламі, зайздроснікамі. Але ён заўсёды заставаўся самім сабой, не губляў сваю чалавечую і прафесійную годнасць.

Вось што мне распеў пра адно з такіх здарэнняў Мікола Падабед.

Слёзы маці героя

Гэта было ў 1966 годзе. Неяк паклікаў мяне да сябе Іван Парахаўнік, рэдактар Клімавіцкай раённай газеты «Новае жыццё», дзе я працаваў карэспандэнтам, і сказаў:

— Заўтра ў Доме культуры адбудзецца раённая партыйна-гаспадарчая нарада. Будзе абмяркоўвацца пытанне аб ваенна-патрыятычным выхаванні маладога пакалення. Вось ты, Мікола, і падрыхтуй у газету справаздачу аб ёй. Па-старайму зрабіць аператыўна, каб даць у наступны нумар.

Нарада праходзіла па абкатаным сцэнарый. Спачатку з дакладам выступіў першы сакратар райкама партыі Мікалай Дубасаў, а потым разгарнуліся спрэчкі.

Слова для выступлення папрасіў і райваенкам Іван Іназемцаў. Зала прышліла, калі падпалкоўнік пачаў крытыкаваць

дырэктара саўгаса «Мілаславічы» Івана Гарбаценку. А было за што. У вёсцы Якімавічы, якая знаходзілася на тэрыторыі гэтай гаспадаркі, дажывала свой гаротны век Васіліна Старавойтава. Два яе сыны загінулі на фронце. Аднаму з іх за праўлення мужнасць і гераізм пасмяротна прысвоілі званне Героя Савецкага Саюза. Хоць Васіліна Сяргееўна цяжка хварэла, ні дырэкцыя саўгаса, ні парткам, ні сельсавет не ўдзялялі ёй належнай увагі. Нямогла старая жанчына мадзела сваю жытку ў паўразбуранай хатцы. Ніхто не паруніў лабудавец для яе новы дом, дагледзець агарод, прывезці дроў на зіму, выпісаць малака... Праўда, ад праблем бабці Васі (так яе называлі вясцоўца) убаку не заставаліся. Суседзі дапамагалі, чым маглі.

...Калі райваенкам пакінуў трыбуну, у зале ўсталявалася мёртвая цішыня. Усе чакалі, якая будзе рэакцыя на крытыку з боку сакратара райкама партыі. І не памыліся. Мікалай Філімонавіч грозным голасам звярнуўся да Гарбаценкі:

— Гэта ўсё праўда, Іван Ціханавіч?

— Хлусня! — замахаў рукамі той. — Дырэкцыя саўгаса ні ў чым не адмаўляе Васіліне Сяргееўне. І жывецца ёй у нас як у бога за пазеўхай.

— Праварым, праварым... І калі факты пацвердзяцца, па галоўцы не пагладзім! — грывнуў басам сакратар райкама. Назаўтра я прынёс шэфу артыкул. Рэдактар уважліва прачытаў яго, пахваліў мяне за аператыўнасць і заўважыў:

— Напісана добра, праўдзіва. Але без дазволу райкама партыі выступленне Іназемцава даваць нельга. Бяды не абярмся. Дастанецца і мне, і табе...

Я паспрабаваў пераканаць рэдактара, што гэты факт узяў не з вуліцы, а з нарады. Але нічога ў мяне не атрымалася. Маю карэспандэнцыю надрукавалі ў газеце без крытыкі.

Мінула каля месяца. Неяк на рэдакцыйнай «лятучцы» я зноў узяў гэтую нібыта забытую «гарачою» тэму. Намеснік рэдактара газеты Браніслаў Прошка — вельмі сумленны і прынцыповы журналіст — прапанаваў:

— Ты, Мікола, пішаш нарысы, фельетоны. У цябе ўсё лоўка атрымліваецца. Таму заўтра едзь у Якімавічы, сустрэнься з Васілінай Старавойтавай, а таксама з мясцовым кіраўніцтвам. Разбярыся, у чым справа, і дай аб'ектыўны матэрыял. ...Спынілася машына каля калодзежнага жураўля, з якога бралі ваду дзве гаваркі жанчыны.

— Скажыце, калі ласка, а дзе жыве Васіліна Старавойтава? — пацікавіўся я ў іх.

— А вунь «церамак» на курных ножах, — з нейкім прытоеным гумарам прамовіла маладая кабеціна і паказала рукой: — Стаіць каля трох бязроак.

Прыгледзеўся я і ўбачыў развалюху, якая ўрасла ў зямлю па самыя другія вянечы і нагадвала партызанскую зямлянку. Да яе і пакрочыў. Адшукаўшы дзверы і нагнуўшыся, увайшоў у хатку,

якую пасля вайны дапамаглі Старавойтавай паставіць аднавяскоўцы (у час вясенняга ліхалецця яе хата згарэла).

— Ці можна да вас, Васіліна Сяргееўна? — асцярожна спытаў, зачыніўшы за сабой рыпучыя дзверы.

— Міша, гэта ты? — данёсся з печы ціхі заспаны голас бабці. — Я цябе толькі што прысніла. Жывога. Нарэшце вярнуўся. Чаму цябе, сыночак, так доўга не было?

— Васіліна Сяргееўна, я — карэспандэнт раённай газеты. Хачу з вамі пагаварыць.

— А што ты, даражэнькі, хочаш? — завойкала старая. — Нешта заняджала я зусім. Нават не магу з печы злезці. Сядай, добры чалавек.

Я азірнуўся па баках. На падлозе, замочанай негавяжанымі дошкамі, замест табурэтак стаялі бязроакыя круглякі. На самаробным сталае курэла газніца. А ў кутку «хаты» віселі партрэты сыноў — братаў Міхаіла і Ягора.

Бабка Вася аказалася гаваркай жанчынай. Нягледзячы на хваробу, распавяла мне пра сваё нялёгкае жыццё-быццё. А калі размова зайшла пра Міхаса, твар яе адразу пасвятлеў, у выцільвалі ад часу і бяссонных начэй вачах зайграў жывыя светлячкі. Васіліна Сяргееўна ўспомніла перажытае да драбніц...

У сямнаццаці гадоў Міша разам з братам Ягорам пайшоў на вайну бараніць ад лютага ворага сваю Бацькаўшчыну. 22 сакавіка 1944 года ён здзейсніў свой неспыротны подзвіг... Пра гэта сведчаць Узнагародны ліст на прысваенне Міхаілу Старавойтаву звання Героя Савецкага Саюза, публікацыі з франтавых газет, якія мне паказала маці героя.

...Рота атрымала загад фарсіраваць Паўднёвы Буг. Гітлераўцы сустрэлі адважных аўтаматчыкаў свінцовым дажджом. Ад варажых куль і снарадаў кіпела рака. Міхаіл Старавойтаў першым з усіх байцоў выбраўся на супрацьлеглы бераг, дзе знаходзіліся немцы. Кінуў у кулямётнае гняздо звязку гранат, другу... Фашысты на нейкі момант разгубілі. Юнак выкарыстаў гэты момант і ўскочыў у варонку ад снарада. Але зноў засакаталі варажыя аўтаматы і кулямёты, яшчэ мацнейшым зрабіўся мінамётны агонь. Рота не змагла дапамагчы Міхасю. Ён апынуўся на чужым беразе адзін. Але не адступіў адважны салдат, адзін некалькі разоў кідаўся ў атаку, знішчыў больш за 20 фашыстаў. Толькі праз суткі, пад прыкрыццём агню, да яго прарваліся таварышы. Увесь зрашчаны кулямі, Міхаіл Старавойтаў сцякаў крывёю. Толькі паспеў сказаць: «Я выканаў загад. Адашліце пісьмо маці, не паспеў...»

Маленькі салдацкі трохкутнік атрымала маці, калі сына не было ў жывых: «Прабач, дарагая матуля, што пішу коротка. Праз гадзіну іздём біць ворага. Аба мне не хвалойся. Хутка сустрэнемся...»

Не дажыў Міхаіл Старавойтаў да Дня Перамогі. Яго пахавалі каля вёскі Райкі, што ў Вялікаміхайлаўскім раёне Адэскай вобласці. А праз некаторы час загінуў смерцю храбрых яго старэйшы брат Ягор.

Радзіма ацаніла подзвіг Міхаіла Старавойтава. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 6 красавіка 1944 года яму было пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

...Бабуля Вася на хвіліну судзілася. Старчыцы, выцільвалі ад бяссонных начэй і слёз вочы зусім затуманіліся. Старалася яшчэ нешта прыпомніць. Па яе хударлявым, пасечаным глыбокімі маршчынамі твары танючкімі ручаінкамі сцякалі слёзы, нібыта імя яна хацела патушыць якельны боль па загінулых на вайне сынах. А калі крыху супакоілася, звярнулася да мяне:

— Напішы, скале, добрае слова пра суседзяў. Залатыя людзі, мяне не забываюць. Прыносяць і малака, і мяса, і бульбу... А галоўнае, ёсць з кім пагаварыць.

— А ці наведвае вас мясцовае начальства?

— Не было такога.

— А вы да іх звярталіся па дапамогу?

— Хадзіла не раз. А толку з іголку.

У той жа дзень я сустрэўся з дырэктарам саўгаса «Мілаславічы» І. Гарбаценкам, сакратаром парткама В. Кавалёвым, старшынёй сельсавета У. Пушновым, дырэктарам Мілаславіцкай сярэдняй школы, якой было прысвоена імя героя, М. Малашкам. Калі я заводзіў з імі размову аб аказанні дапамогі бабці Васі, то чуў розныя адгаворкі, усе імкнуліся адмахнуцца ад мяне як ад назойлівай восеньскай мухі. Таму і не дзіва, што неўзабаве на старонках раённай газеты быў надрукаваны мой артыкул «Чэрствасць». Мы, журналісты, чакалі, што райкам партыі дасць належную ацэнку мілаславіцкім чыноўнікам. Але ў «белым доме» ніхто на гэты артыкул не звярнуў ніякай увагі. Тады я і калега Браніслаў Прошка напісалі аб гаротным жыцці Васіліны Старавойтавай у «Сельскую газету» (сёння «Беларуская ніва»), якая неўзабаве надрукавала карэспандэнцыю «Болю напомянаць об этом».

Было гэта напрыканцы кастрычніка 1966 года. Вось тут, як кажуць, і разгарэўся сыр-бор...

Па праўду ў «Праўду»

Мяне і Браніслава Прошку тэрмінова паклікалі на пасяджэнне бюро райкама партыі. Вынеслі кароткі вердыкт: артыкул «Чэрствасць» — пакліч на нашу савецкую рэчаіснасць. Аўтараў М. Падабеда і Б. Прошку пазбавіць партыйных білетаў і месцаў працы.

Пасля пасяджэння бюро райкама партыі мы выйшлі на вуліцу без партбілетаў, без работы... Што рабіць? Дзе шукаць праўду? І раптам Браніслаў гаворыць: «Мікола, неадкладна трэба ехаць па праўду ў «Праўду»».

Назаўтра раніцай мы былі ў маскоўскай рэдакцыі газеты «Праўда».

Нас, «беларускіх хадакоў», дцеля прыняў загадчык аддзела партыйнага жыцця. Выслухаўшы за кубкам кавы нашу «адысею», запрасіў у кабінет супрацоўніцу аддзела, сказаў: «Разбярыцеся. Пазваніце ў Магілёўскі абкам партыі. Аб прынятым рашэнні тэрмінова паведаміць мне».

Мажная, сталага веку жанчына, выслухаўшы нас, уважліва прачытаўшы нашу на трох лістах «петыцыю», тут жа падняла слухаўку і набрала тэлефонны нумар Магілёўскага абкама партыі. Пачуўшы на другім канцы адказ, коротка распавяла пра сутнасць справы і дадала: «Тэрмінова разбярыцеся і аб прынятых мерах паведаміць...»

Не паспелі мы прыехаць у Клімавічы і як след ачوماцца ад перажытага, як нам паведамілі: рашэннем бюро абкама партыі былі скасаваны ўсе карныя санкцыі ў адносінах да мяне і Б. Прошкі. Дырэктар саўгаса «Мілаславічы», старшыня райвыканкама былі зняты з пасада, а першы сакратар райкама партыі атрымаў вымову.

Тым не менш я больш не змог працаваць у Клімавічах і праз паўгода трапіў у Бялынічы на пасаду рэдактара раённай газеты.

* * *

На пасадзе рэдактара Бялыніцкай раённай газеты «Зара над Друццю» Мікалай Іванавіч Падабед адпрацаваў 32 гады. За гэты час яму давялося перажыць мноства падобных сітуацый: паклёны, звады, плёткі ў адносінах да сябе, родных і блізкіх рэдактару раёнкі людзей, накташтал тэлефонных звонкоў жончы «рыхтуй свайму пісарчуку труну, а выдаткі за памінальны стол мы заплацім». Мікалай Іванавіч кажа: «Ад перажытага ў мяне засталіся пісягі на сэрцы».

Р. S. 24 мая яму, аднаму з найстарэйшых членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі, споўнілася 87 гадоў.

Змітрок МАРОЗАЎ

Аляксандр Сяргеевіч, няўжо вы?..

У спектаклі паводле оперы Рымскага-Корсакава з'явіліся новыя героі

Калі ж спектакль (любы) ставіцца ў тэатры, то не столькі «пад юбілей», колькі дзеля глядачоў: каб яны прыйшлі, глядзелі-слухалі і пасля выносілі з сабою вобразы, якія б нахнялі на пэўныя думкі і падвдзілі да нейкіх ідэй. Таму ў оперы важна як сацьць за развіццём гісторыі, так і паглыбляцца ў матывы герояў (адсюль глыбокія ары, якія раскрываюць характары і псіхалогію). Атрыманьня эмоцыі — таксама глеба для выскоў, якія потым «працуюць» у рэальным жыцці, зусім не казачным. Але гэта як паглядзець, бо мы ж ведаем, што можна і «казку зрабіць былію»...

Кампазітар Рымскі-Корсакаў быў чалавекам апантаным. Сведчыць пра гэта яго музыка, у якой ёсць зварот да фальклору, умненне надаць нацыянальную афарбоўку мелодыям. У XIX стагоддзі тэма станаўлення нацыі была актуальна для многіх народаў, і музыка як мастацтва падхапіла яе, у прыватнасці ў Заходняй Еўропе. Мікалай Андрэвіч быў вялікім рупліўцам у гэтым сэнсе: ідзі, што былі актуальныя на той час, ён адлюстравуў у музыцы, прынамсі, і вельмі часта браў за аснову для іх стварэння казачны матэрыял. Казкі — творы, напоўненыя глыбокім сэнсам, пра дабро і зло, пра разуменне ідэальнага — таго, што можа быць прыкладам для людзей. Адпаведна, узятая за аснову (прынятае да ведама, засвоенае свядомасцю), яно можа ўплываць на светаўспрыманне людзей і як вынік — на рэчаіснасць, якую яны фарміруюць вакол сябе.

Што яшчэ адметнае ў казках, якія давалі падставу кампазітару для стварэння опер, — дык гэта закручаны фантастычны сюжэт. Як у казках Пушкіна, што нахнялі Рымскага-Корсакава на напісанне опер двойчы. Але «Казка пра Цара Салтана» найбольш адпавядае тэксту Пушкіна паводле развіцця сюжэта і прадстаўленых герояў. Вось і «тэатр Пушкіна», які бачым мы, — непасрэдная опера — пачынаецца са слоў, вядомых з маленства, з той пары, калі казкі на ноч нам чыталі бацькі: «Тры дзеціцы под окном...»

Згадка пра дзяцінства тут невыпадковая, як і невыпадкова тое, што прэм'ера адбылася ў Міжнародны дзень абароны дзяцей. Справа ў тым, што опера «Казка пра Цара Салтана» напісана для дарослых, але ў пастаноўцы Вялікага тэатра Беларусі пазначаны ўзроставы межы: «6+». Зразумела, гэта прыкладны ўзрост, калі можна знаёміцца з ёю (у літаратурным варыянце і раней). А яшчэ з гэтым творам можна знаёміцца праз музыку. Ці праз казку — з музыкой? Вось такое кола, прадуманае з пункту гледжання тэатра і прыцягнення да складанага опернага мастацтва новай аўдыторыі. А гэта маленькія дзеці, якія ўжо могуць зразумець сутнасць дзеяння самі. Тут, праўда, задача з яшчэ большай аддачай: каб паход у оперу для малых не стаў

Фота БелТА.

Калі б оперу Мікалая Рымскага-Корсакава ставілі так, як яе задумаў і напісаў аўтар, яна б доўжылася, хутчэй за ўсё, больш за дзве гадзіны. А ў нас дзяцей з бацькамі запрашаюць на спектакль працягласцю адну гадзіну. І гэта яшчэ з пралагам! Але ўсе асноўныя героі оперы захаваны: вядома, тры дзяціны, адна з іх (Мілітрыса) потым стане жонкай Цара, Баба Бабарыха, Цар Салтан, яго сын Гвідон і Царэўна-Лебедзь. А паколькі гэта казка, то павінны быць у ёй і незвычайныя персанажы ці незвычайна ўвасобленыя. Так, бойку Каршуна і Лебедзі мы ўспрымаем праз танец — тут герояў увасобілі артысты балета (і малады балетмайстар Настасся Голяшава, раней вядомая дзякуючы сучаснай харэаграфіі ў спектаклі «Поўня»), тут больш працавала з класікай і рускімі народнымі танцамі). Тое ж тычыцца Вавёркі, якая грызе залатая арэшкі, — яна выскоквае з аркестравай ямы ў залу, што ажыўляе дзеянне. І гучыць у спектаклі нават знакаміты «палёт чмяля», у якога ператвараецца Гвідон і ляціць да царскага палаца, не прапускаючы моманту адпомсціць там цёткам і Бабарысе за загублены лёс маці — цікавыя эпізоды, ажыццёўлены праз харэаграфію ў доволі імклівым тэмпе. У адрозненне ад самой оперы, якая разгортваецца больш вольна: артысты спяваюць так, каб кожнае слова было зразумелае і маленькім глядачам.

Канешне, можна казаць, што пастаноўка створана паводле Рымскага-Корсакава, адсюль і пазначаны жанр: «музычны спектакль у адным дзеянні па матывах аднайменнай оперы». Але сутнасць сюжэта зразумець можна: што не праспявалі, тое паказалі ці абазначылі. Пра гэта думаў дыржор-пастаноўшчык спектакля Віталь Грышчанка. Малады чалавек працуе ў тэатры нядаўна, паступіў праз конкурс і да працы паставіўся адказна:

— Вядома, было шкада скарачаць оперу, але такія ўмовы працы. Усё, што выразалі, хацелася б насамрэч пакінуць. Але гэта, пэўна, праца будучыні, калі стане магчыма паставіць цэлы спектакль — хацелася б гэта зрабіць. Тым больш што на тытульным аркушы Рымскага-Корсакава пазначана: «Някіх купюр!» Пра гэтую оперу можна распавядаць гадзінамі: інструментуоўка, багатае гучанне аркестра, гуканісныя карціны. І раскрываць псіхалагічнага вобраза персанажаў. Твор глыбокі, нездарма Рымскі-Корсакаў — адзін з заснавальнікаў рускай кампазітарскай школы.

Нягледзячы на атрыманую сіцласць спектакля, салісты адзначаюць, што ў ім ёсць што спяваць. Адна з выканаўцаў ролі Царэўны-Лебедзь Настасся Храпіцкая падкрэсліла: «Атрымліваю ад гэтай партыі задавальненне, але яна вельмі складана вакальна». У спектаклі занятыя як моладзь, так і знакамітыя оперныя салісты.

Напрыклад, адной з выканаўцаў ролі Бабы Бабарыхі нечакана стала народная артыстка Беларусі Ніна Шарубіна. Яна прызнаецца:

— Было нечакана і вельмі цікава. Я сапрадна, а тут «мецовы» рэгістр, але, на маю радасць, спраўляюся. Гэта своеасаблівы скачок у развіцці майё вакальнай тэхнікі. Адметна і тое, што ў нас «гульнявая» Бабарыха — галоўная паскудніца, якая дапамагае Паварысе і Ткачысе звесці са свету Мілітрысу. Мне вельмі падабаецца гэтая роля. Хацу сказаць, што драму сыграць значна прасцей, а зрабіць так, каб было смешна, і пры гэтым не перайграць — вельмі складана. На кожнай рэпетыцыі мы стараліся з дзяўчатамі ў поўную сілу, каб вымераць патрэбны градус. Смешныя сцэны даюцца няпроста, недзе ідзеш сабе на суперак, асабліва калі за спінай такія партыі, як Лэдзі Макбэт, Аїда, Тоска...

«Гульнявы» момант асабліва важны ў тэатры для дзяцей, пра што клапацілася рэжысёр. Для Наталлі Барануоўскай гэта другая работа ў Вялікім тэатры, казаная тэма ёй блізкая (да гэтага быў спектакль «Пінокія»):

— Мне здаецца, што сёння людзям асабліва патрэбны цуды, і мы можам даць іх у тэатры... Наш апавядальнік — Аляксандр Сяргеевіч. Яго ўвасобіў былі саліст Аляксандр Жукаў, цяпер артыст міманса. Але мы ўгаварылі яго вярнуцца на сцэну ў новай якасці. Таму што Пушкін цягне ўвесь спектакль.

Фота дасяна Вялікім тэатром Беларусі.

Фактычна тое, што мы бачым, знаходзіцца ў яго галаве: гэта фантазія, вобразы. Мне захацелася, каб у нас быў хатні тэатр Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна, у якім удзельнічаюць члены яго сям'і, слугі. Каб увесці матыў: а як гэта — жыць з гением? Гений стварыў, і яму хочацца праверыць, наколькі працуе тое, што ён прыдумаў? Так нарадзілася такое расонне спектакля. Тады можам апраўдаць, чаму няма поўнай опернай версіі — гэта фантазія Пушкіна на тэму казкі. Яшчэ для мяне было важна паказаць дзецям, як адбываецца працэс творчасці, як складаецца казка, які нараджаюцца вобразы. Паэт прыдумаў вавёрку — і ў нас яна з'явілася. Прыдумаў Чмяля — і вась ён лётае, пухнаценкі і сімпатычны. І гэта мае фантазіі як рэжысёра на тэму Аляксандра Сяргеевіча і на тэму Рымскага-Корсакава. Такім чынам мы вырашылі паэксперыментаваць, увалі элементы драмы. Гучыць опера, але ёсць і балет. Мне было цікава зрабіць сінтэтычны спектакль, аб'яднаўшы ў ім усё, але каб дзея не ператварылася ў мюзікл.

Ад казак на сцэне звычайна чакаюць відовішчнасці, фантазіянасці ў касцюмах (некаторыя спецыяльна прыдумала Кацярына Булгакова) і ў афармленні сцэны — тут мастачыні як рэжысёра на тэму Аляксандра Сяргеевіча і на тэму Рымскага-Корсакава. Такім чынам мы вырашылі паэксперыментаваць, увалі элементы драмы. Гучыць опера, але ёсць і балет. Мне было цікава зрабіць сінтэтычны спектакль, аб'яднаўшы ў ім усё, але каб дзея не ператварылася ў мюзікл.

Ад казак на сцэне звычайна чакаюць відовішчнасці, фантазіянасці ў касцюмах (некаторыя спецыяльна прыдумала Кацярына Булгакова) і ў афармленні сцэны — тут мастачыні як рэжысёра на тэму Аляксандра Сяргеевіча і на тэму Рымскага-Корсакава. Такім чынам мы вырашылі паэксперыментаваць, увалі элементы драмы. Гучыць опера, але ёсць і балет. Мне было цікава зрабіць сінтэтычны спектакль, аб'яднаўшы ў ім усё, але каб дзея не ператварылася ў мюзікл.

Ларыса ЦІМОШЫК

Фота БелТА.

адзінкавым, але зацікавіў — прыручыў, дапамог прывязаць і выхаваць будучых прыхільнікаў складанага мастацтва. Каб пасля прагляду з'явілася жаданне прыйсці ў тэатр зноў як у дзяцей, так і ў дарослых, якія іх прыводзяць. Гэта стваральнікі мелі на ўвазе, калі творча падышлі да рэдакцыі першапачатковага матэрыялу.

Вялікія гісторыі ў маленькіх скрыначках

Ці хацелася б вам абзавесціся ўласнай спальняй у віктарыянскім стылі з мінімалістычным лофтам або сціплым пакойчыкам, абстаўленым прадметамі савецкай эпохі? Ці, можа, вы марыце пра маленькую хатку з тутальным інтэр'ерам і мільмі дробязямі? Для гэтага не давадзецца рабіць рамонт і пашыраць жылплошчу — дастаткова набыць мініяцюры інтэр'ерны канструктар — румбок. Такое хобі ў Кацярыны Усціновіч з Віцебска.

— Што такое «Румбок»?

— Гэта маленькая лялечная хатка ці асобны пакой з мэбляй, аксесуарамі, дэкорам і іншымі атрыбутамі тыповага жылля. У адрозненне ад дзіцячых гульнёвых домікаў праекты для дарослых цалкам паўтараюць усе дэталі абстаноўкі: ад аздаблення столі і падлогі да карцін на сценах. Румбок — варыяцыя масавага захавання, якое існавала шмат стагоддзяў таму. Усё пачалося ў казанчай Баварыі, з лялечнай хаткі, падаранай герцагам Альбертам V сваёй дачцэ ў другой палове XVI ст. Гэта быў чатырохпавярховы лялечны палац з залай для танцаў, спальнымі і ваннымі пакоямі, поўным інтэр'ерам і нават посудам, выкананым з найлепшага срэбра. Дзіўнае тварэнне нямецкіх і галандскіх майстроў было не столькі дзіцячай цацкай, колькі рэдкасцю, якую абавязкова паказвалі знакамітым гасцям і вельмі шанавалі. Пік папулярнасці мініяцюр прыйшоўся на час пасля Другой сусветнай вайны, калі кампаніі пачалі масава вырабляць лялечныя домікі, і іх кошт знізіўся настолькі, што дазволіць сабе стаць уладальнікам маленькага жылля мог любы ахвотны. У наш час папулярнасць румбоксаў зноў узрастае. Румбок спалучае шмат важных функцый, але яго асноўная мэта — развіваць творчыя здольнасці, а яшчэ — і рэлаксіраваць, паглыбляцца ў казанчы свет мініяцюры. Самае галоўнае ў стварэнні румбокса — увасобіць атмасферу з дапамогай мэблі, мноства дробных дэталей, колеру і святла.

— З падручных матэрыялаў можна стварыць домік, які знешне і ўнутры падобны на сапраўдную хату або кватэру?

— Вярнуць чалавека ў шчаслівыя імгненні мінулага — мэта, дзеля якой усё і задумваецца. Перш чым прыступаць да стварэння румбокса, трэба ўзяць, што менавіта вы хочаце атрымаць у выніку. Для гэтага я раблю план-схему ці малюю эскіз будучага пакоя. Потым падбіраю прыдатную скрыначку, у якой і будзе размешчана мініяцюра. Калі аснова гатова, можна пераходзіць

да аздаблення. Калі раблю мініяцюру на заказ, то згаржаю неабходнае фота на тэлефон і падбіраю ўсе рэчы, параўноўваючы з узорамі на смартфоне. Сцены можна абклеіць шпалерамі, матэрыялам можа служыць тонкая тканіна або папера для скрапбукінгу. Звонку таксама можна абклеіць ці пафарбаваць. Каб хатка выглядала свежа і рэалістычна, дабаўляю дзверы і вокны. Для рам спатрэбяцца тонкія драўляныя рэйкі. Потым напаяўняю пакойчык мэбляй і дадаю дробны дэкор: падушкі, посуд, поцілкі, фіранкі, тканіны для цюлі, дываноў, аб'ёмы мэблі. Трапіць тон у тон атрымавацца не заўсёды. Магу размаляваць тканіну акрылавымі фарбамі. А яшчэ часта адразу друкую на ёй патрэбны прынт. Гэта асабліва важна для імітацыі дываноў. Роль асвятлення з поспехам выконваюць тонкія святлодыёдныя гірлянды-драты. Тады з надыходам цемры домік будзе выглядаць загадкава і казанча. Тэхнічна можна падсвятліць любы прадмет — ёлку, начнік, камін. Я выкарыстоўваю мініяцюрную гірлянду, якая працуе ад батарэек. Толькі блок ад гірлянды неабходна схаваш так, каб заставалася сакрэтам, як усё зроблена. Дарэчы, у вырабе румбоксаў можа дапамагчы ўсё, што захоўваецца дома: кардон, рэшткі тканін, фарбы.

— Колькі часу паграбуецца на выраб аднаго румбокса?

— Ад некалькіх дзён да двух тыдняў. Працую па шмат гадзін, але заўсёды з задавальненнем. Магу правесці за работай 8, а то і ўсё 12 гадзін. Не заўважаю часу, бо заўсёды ёсць змена дзейнасці. Напрыклад, спачатку ляплю з палімернай гліны, праз гадзіну ўжо працую над макетамі мэблі, яшчэ праз гадзіну праводжу ў румбок асвятленне. Я часта сама прыдумваю тэхналогіі стварэння боксаў, заўсёды стараюся даць заказчыку больш, чым ён замовіў. Лічу, што праца скончана, толькі калі яна выклікае моцны душэўны водгук. Звычайны маштаб румбокса — 1×12 см. Самая вялікая мая работа — 35×20 см, вітрына. Самая маленькая скрыначка — 9×2 см. Што тычыцца дробных элементаў, у такіх маленькіх боксах праца больш складаная. Мэбля робіцца з кардону рознай шчыльнасці, а посуд ляплю з палімернай гліны. Працую з матэрыялам спецыяльнымі стэжкамі, маса цвярдзее сама, без духоўкі. Існуюць румбокскі-скрынкі; румбокскі-чамаданчы; румбокскі вітрына для дэманстрацыі калекцыйных цацак; румбокскі-рамака пад шклом; румбокскі нестандартнай формы (у акварыуме, кубку, корпусе тэлевізара). У цэлым няма строгіх правілаў стварэння румбокса — усё абмяжоўваецца толькі фантазіяй аўтара. Я пачынала з лялечнага доміка для сваёй дачкі. З 2022 года займаюся мініяцюрай па фота, выконвала заказ актрысы тэатра для пастаноўкі спектакля — інтэр'ер на тэму савецкіх Новы год у кватэры.

— Якая тэма часцей прысутнічае ў вашых работах?

— Вясковая хатка — тая, ў якой чалавек правёў сваё дзяцінства. Я загадзя дакладна і вельмі падрабязна высвятляю, што было асабліва дорага чалавеку ў яго дзяцінстве. Мабыць, кніга з казкамі, лялька, мішка — адна дэталё можа ўзяць на сябе велізарную функцыю, падарыўшы эмоцыі. Таксама часта бывае,

Кацярына Усціновіч.

што да мяне звяртаюцца людзі перад продажам свайго старога жылля, каб па дакладнай копіі інтэр'ера, з пэўнай мэбляй, я захавала гэты ўспамін у іх сэрцах. Заказы прыходзяць часам ад самых нечаканых людзей ці арганізацый. Пару гадоў таму да мяне звярнуліся прадзюсары серыяла «Чароўны ўчастак». Незвычайныя шклянныя вітрыны я адправіла ў Маскву па пошце, а ў адказ атрымала фота з прэзентацыі серыяла. Я была шчасліва!

— Якую парадку дадзіце навічкам, якія спрабуюць свае сілы ў гэтым кірунку?

— Важна выбраць менавіта такі від румбокса, які будзе падабацца. Для таго, каб кожны этап стварэння прыносіў задавальненне. Ну, і развівацца далей: мабыць, купіць анлайн-уроки ў іншых майстроў, наведаць майстар-класы, чытаць неабходную літаратуру.

— Дзе чэрпаеце натхненне?

— Я вельмі люблю родныя краявіды, часта падчас адпачынку ўсёй сям'ёй наведваем Бярэзінскі біясферны запаведнік, Белавежскую пушчу, з цікавасцю назіраем за птушкамі і жывёламі. Таму вельмі часта ў сваіх работах увасабляю родную прыроду. Таксама мне падабаюцца работы іншых майстроў, напрыклад, карціны мастакоў, проста дамы, хаткі, людзі, фільмы. Бывае, бачу смеіную пару, якая прайшла разам праз усё жыццё, ці еду міма вясковай хаткі з прыгожымі кветкамі, клумбамі, прадуманым дызайнам і думаю: цудоўна гэта ўсё было б у знавіць.

— Можце без фота зрабіць румбок?

— Так, раней было не прынята фатаграфіраваць дамы, інтэр'еры. Звычайна фатаграфавалі людзей насупраць дома, астатняе чалавек апісвае сам або малюе. І ўжо пасля я падбіраю падобнае фота ў інтэрнэце, аднаўляю па дэталях. У сваёй рабоце паказваю расказаную мне гісторыю: якое было акно, які від з яго, які бабуля пякла біліны, які яны выглядалі... Самае галоўнае — перадаю эмоцыі і атмасферу. Менавіта тады чалавек будзе адчуваць, што гэта яго дом, цяпло, радасць. Хачу зрабіць да канца года персанальную выстаўку сваіх румбоксаў, бо на сёння ўсё свае работы я прадала. Таксама хочацца займацца правядзеннем майстар-класаў, набраць сваю аўдыторыю.

— Можце без фота зрабіць румбок?

— Так, раней было не прынята фатаграфіраваць дамы, інтэр'еры. Звычайна фатаграфавалі людзей насупраць дома, астатняе чалавек апісвае сам або малюе. І ўжо пасля я падбіраю падобнае фота ў інтэрнэце, аднаўляю па дэталях. У сваёй рабоце паказваю расказаную мне гісторыю: якое было акно, які від з яго, які бабуля пякла біліны, які яны выглядалі... Самае галоўнае — перадаю эмоцыі і атмасферу. Менавіта тады чалавек будзе адчуваць, што гэта яго дом, цяпло, радасць. Хачу зрабіць да канца года персанальную выстаўку сваіх румбоксаў, бо на сёння ўсё свае работы я прадала. Таксама хочацца займацца правядзеннем майстар-класаў, набраць сваю аўдыторыю.

— Можце без фота зрабіць румбок?

што да мяне звяртаюцца людзі перад продажам свайго старога жылля, каб па дакладнай копіі інтэр'ера, з пэўнай мэбляй, я захавала гэты ўспамін у іх сэрцах. Заказы прыходзяць часам ад самых нечаканых людзей ці арганізацый. Пару гадоў таму да мяне звярнуліся прадзюсары серыяла «Чароўны ўчастак». Незвычайныя шклянныя вітрыны я адправіла ў Маскву па пошце, а ў адказ атрымала фота з прэзентацыі серыяла. Я была шчасліва!

— Якую парадку дадзіце навічкам, якія спрабуюць свае сілы ў гэтым кірунку?

— Важна выбраць менавіта такі від румбокса, які будзе падабацца. Для таго, каб кожны этап стварэння прыносіў задавальненне. Ну, і развівацца далей: мабыць, купіць анлайн-уроки ў іншых майстроў, наведаць майстар-класы, чытаць неабходную літаратуру.

— Дзе чэрпаеце натхненне?

— Я вельмі люблю родныя краявіды, часта падчас адпачынку ўсёй сям'ёй наведваем Бярэзінскі біясферны запаведнік, Белавежскую пушчу, з цікавасцю назіраем за птушкамі і жывёламі. Таму вельмі часта ў сваіх работах увасабляю родную прыроду. Таксама мне падабаюцца работы іншых майстроў, напрыклад, карціны мастакоў, проста дамы, хаткі, людзі, фільмы. Бывае, бачу смеіную пару, якая прайшла разам праз усё жыццё, ці еду міма вясковай хаткі з прыгожымі кветкамі, клумбамі, прадуманым дызайнам і думаю: цудоўна гэта ўсё было б у знавіць.

— Можце без фота зрабіць румбок?

— Так, раней было не прынята фатаграфіраваць дамы, інтэр'еры. Звычайна фатаграфавалі людзей насупраць дома, астатняе чалавек апісвае сам або малюе. І ўжо пасля я падбіраю падобнае фота ў інтэрнэце, аднаўляю па дэталях. У сваёй рабоце паказваю расказаную мне гісторыю: якое было акно, які від з яго, які бабуля пякла біліны, які яны выглядалі... Самае галоўнае — перадаю эмоцыі і атмасферу. Менавіта тады чалавек будзе адчуваць, што гэта яго дом, цяпло, радасць. Хачу зрабіць да канца года персанальную выстаўку сваіх румбоксаў, бо на сёння ўсё свае работы я прадала. Таксама хочацца займацца правядзеннем майстар-класаў, набраць сваю аўдыторыю.

— Можце без фота зрабіць румбок?

Свята для ўсіх

На кінастудыі «Беларусьфільм» прайшоў дзень адкрытых дзвярэй

Гасцінная кінастудыя 1 чэрвеня запрасіла ўсіх на экскурсію і кінапаказы. Ахвотных аказалася шмат! Яшчэ да пачатку экскурсійнага дня на ганку кінастудыі пачалі збірацца наведвальнікі ад старога да малаго. І іх прыкладна падзялілі на групы па 20—25 чалавек. Экскурсаводы пачалі знаёміць з нацыянальнай кінастудыяй. Людзі ўсе падыходзілі, фарміравалі новыя групы, накіроўваліся аглядаць «Беларусьфільм»... Мерапрыемства наведала каля 700 чалавек.

Дарэчы, як паведамілі на кінастудыі, за гэты дзень было прададзена сувеніраў — алоўкаў, бланкатаў, значкоў, кубкаў, сцяжкаў і іншага з сімволікай «Беларусьфільма» — не менш як на 500 рублёў. Докладна, у многіх застаўца не толькі цёплыя ўспаміны пра мерапрыемства, але і невялікі прыемныя напаміны.

«Галоўнае для нас было пазнаёміць нашых гасцей са студыяй і ў цэлым з кінавытворчасцю. Мы імкнуліся даць магчымасць дакрануцца да працэсу стварэння фільмаў і мультфільмаў, даведацца,

Наведвальнікі праводзілі ў здымачны павільён, куды часова выставілі некаторыя рэківізіты. Гэтыя вялікія і не вельмі памяшканні падчас работы над фільмамі з дапамогай розных дэкарацый ператвараюцца то ў замкі ці палацы, то ў казармы ці плацы, а то ў звычайныя кватэры — у залежнасці ад таго, у які гістарычны перыяд і дзе адбываецца дзеянне фільма. Тут жа часам здымаюць тэлевізійныя шоу ці выступленні музыкантаў — для гэтага ёсць гукаізаляваны павільён, дзе, як ні шумі, не будзе рэха. У найбуйнейшым павільёне можна было сфатаграфавання ў касцюмах альбо з пераапанутымі ў касцюмы супрацоўнікамі кінастудыі, пасядзець у карэце, танку ці рырэтэтным аўтамабілі, якія былі задзейнічаны ў фільмах.

«Мая маці працуе загадчыцай 4 склада, дзе захоўваюцца галаўныя ўборы і абутак. А я сама ўжо некалькі разоў здымалася ў масоўцы ў фільмах, — расказвае юная Руслана Вялічка. — І сёння таксама прыйшла як валанцёр,

Станіслаў Пякарскі і Кірыл Халецкі.

што нічога не было запланавана на сённяшнюю раніцу. І ў нас проста безліч эмоцый!»

Апроч экскурсіі, маленькіх гасцей кінастудыі запрасілі на паказы мультфільмаў «Дзімка і Цімка» (1975) і «Рыбка па імені Нельга» (2020). Складана было сказаць, што захапіла дзяцей больш: павучальны мультфільм часоў іх бацькоў пра кацяня і медзвездзяні ці сучасны — пра сям'ю маленькіх рыбак.

А дарослыя напрыканцы мерапрыемства змаглі паглядзець фільм «Кіношнікі» (2023), прысвечаны 100-годдзю беларускага кінематографа. Стужка нядаўна атрымала прыз як найлепшы поўнаметражны фільм міжнароднай праграмы на XXIX фестывалі «КІНО — ДЕТЯМ» у Самары. Дарэчы, тут паказалі менавіта рэжысёрскую версію фільма. Для маладога беларускага рэжысёра Кірыла Халецкага гэта дэбютны поўнаметражны фільм, і ён здымаў яго фактычна пра сябе — пра амбіцыйнага рэжысёра-пачаткоўца, які здымае кароткаметражкі і жадае ствараць сапраўднае глыбокае мастацкае кіно.

Сюрпрызам для наведвальнікаў стала тое, што перад паказам фільма з імі паразмаўлялі рэжысёр Кірыл Халецкі і выканаўца галоўнай ролі Станіслаў Пякарскі, для якога гэты фільм таксама стаў своеасаблівым дэбютам — першая галоўная роля ў поўнаметражным кіно.

Руслана Вялічка з сяброўкай і братам.

як шмат таленавітых і працавітых людзей задзейнічаны на кожным этапе. І, можа быць, якісьці наведвальнікі захвоціцца, пойдзе вучыцца і стане акцёрам ці рэжысёрам, апэратарам ці мастаком па касцюмах», — заўважыў генеральны дырэктар кінастудыі «Беларусьфільм» Юрый Аляксей.

прапаную гасцям сфатаграфавання. А ўвогуле я хацела б стаць актрысай».

Гасцям «Беларусьфільма» распавялі пра шматлікія цэхі кінастудыі, сярод якіх — цэх па пашыве, стварэнні рэківізіту, гуказапісу, ігравой тэхнікі. Амаль увесь час чарга жадаючых збіралася каля аддзела зброі, дзе захоўваецца больш як 1600 прадметаў узбраення (муляжоў і не толькі) розных часоў і краін: ад шпаль, корцікаў і фіцільных мушкетаў да супрацьтанкавых кулямэтаў, мінамэтаў і сучасных пісталетаў.

Эксперсія была цікавая і для малых, і для дарослых, некаторыя з якіх разам з дзецьмі з захапленнем адгадвалі загадкі экскурсаводаў і бралі патрымаць муляжы зброі.

«Маё дзіця займаецца ў студыі акцёрскага майстэрства, і мы не маглі не прыйсці сюды, — кажа Людміла Руммо. — Вельмі весела, захапляльна і цікава. Багдана больш за ўсё прыцягнулі машыны, якія тут выстаўлены!»

Некаторыя на дзень адкрытых дзвярэй завіталі нават з іншых гарадоў. «Мы спецыяльна прыехалі сёння з Баранавіч. І не дарма: нам вельмі спадабалася. У маёй жонкі сёння дзень нараджэння, і тут атрымалася сапраўднае свята», — распавёў Станіслаў Корзун. А Марына з дачкой Яраславай з Магілёва трапілі на мерапрыемства амаль выпадкова: «Мы ехалі ў Мінск у госці і пачулі па радыё, што «Беларусьфільм» ладзіць дзень адкрытых дзвярэй. Радаснае супадзенне,

«Беларусьфільм», бо фільм напоўнены жартамі, адсылкамі. А тым, хто не знаёмы з працэсам стварэння фільма, будзе цікава паглядзець, чым жыве кіно».

І насамрэч, алюзіі у карціне шмат, пачынаючы ад псеўдаўспамінаў відэааператара ў выкананні Юрыя Цвірко і відэаўрыўкаў фільмаў з Чарлі Чаплінам і заканчваючы больш тонкімі намёкамі на класіку кінематографа і постарамі двух мінулых фільмаў К. Халецкага на сценах кватэры галоўнага героя. Фільм павінен спадабацца аматарам вінтэжу і аналагавых здымак, бо менавіта плёначнае кіно чырвонай ніткай праходзіць праз увесь фільм — гэта захапленне галоўнага героя.

Таксама ў зале прысутнічалі некалькі маладых акцёраў, якія сыгралі ў «Кіношніках» эпізядычныя ролі. Праўда, для іх удзел у здымках не стаў нечым асаблівым — хутэй, адзін з шэрагу праектаў, звычайная работа.

✓ Наступны раз нацыянальная кінастудыя плануе запрасіць у госці ўсіх ахвотных у верасні.

Фільм аказаўся насычаны (можа, нават перанасычаны) сюжэтнымі лініямі і вобразамі, хоць ён ідзе роўна 100 хвілін, але сумным і зацягнутым яго не назавеш, наадварот, гэта сапраўды займальнае камядзя, прычым з жартамі рознага ўзроўня: і дзіцячымі ў стылі камядзі неспадзявана, і больш тонкімі. І зала смяялася. Дарэчы, сам рэжысёр таксама сыграў эпізядычную ролю, зноў жа, амаль сябе — аднаго з удзельнікаў конкурсу маладых рэжысёраў. А адну з найбольш камічных роляў — мастацкага кіраўніка, які адначасова імкнецца сыграць усе магчымыя ролі, — удала ўвасобіў рэжысёр і акцёр Іван Паўлаў.

Карціна будзеца па прычыне «сюжэт у сюжэце» ці ў дадзеным выпадку — «фільм у фільме».

Увогуле, «Кіношнікі» — даволі нетыповая для нацыянальнай кінастудыі

Прагляд мультфільмаў.

«Як рэжысёр сам я ацэньваю фільм станоўча, ды і гэта ж дэбют. У цэлым, мне падаецца, у нас атрымалася вельмі добрае, цёплае кіно, — сказаў Кірыл Халецкі. — Мы замахануліся на камядзю і спадзяёмся, што сёння вы ўсе выйдзеце з самымі шчырымі ўсмішкамі! У першую чаргу фільм для тых, хто любіць кіно, беларускае кіно, кінастудыю

карціна, з гумарам, пра сучасную модалдзь (і нават пра штучны інтэлект). Для нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» — па-сапраўднаму святочная. 100-годдзе беларускага кіно, можна сцвярджаць, адзначана добрым падарункам!

Ганна РОВІНА,
фота аўтара

✓ Сёлета адзначаецца 100-годдзе беларускага кіно. Адлік вядзецца з моманту заснавання спецыяльнага ўпраўлення «Белгоскіно». Яно было створана ў снежні 1924 года па раісненні ўрада БССР. Першая беларуская карціна — «Лясная быль» (1926). А назву «Беларусьфільм» нацыянальная кінастудыя атрымала ў 1946 годзе. З пачатку існавання кінастудыі тут выпушчана 650 мастацкіх і рэківізіту з легендарных фільмаў «Дзяўчынка шукае бацьку» і «Белыя росы».

Пачынаўся экскурсійны маршрут з маладога музея беларускага кіно. Тут госці даведліся нямала цікавостак пра любімыя фільмы, напрыклад, як адабралі хлопчыка на ролю галоўнага героя ў «Дзі і глядзі» ці чаму падчас здымак памяншаўся нос Бураціна. Разгледзелі і нават змаглі дакрануцца да касцюмаў і рэківізіту з легендарных фільмаў «Дзяўчынка шукае бацьку» і «Белыя росы».

Беларускі Ясенін

На Уздзеншчыне ў Цэнтральнай раённай бібліятэцы 16 мая 2024 года прайшло літаратурна-музычнае свята «На сцэжках светлай вясны...», прымеркаванае да 120-годдзя з дня нараджэння беларускага пісьменніка, перакладчыка Паўлюка Труса.

Удзельнікі літаратурна-музычнага свята.

Вершаваныя сцэны з жыцця Паўлюка Труса прадставілі ўдзельнікі тэатральнай студыі «Вітамін» СШ № 2 імя К. К. Крапівы. Член Саюза пісьменнікаў Беларусі, намеснік дырэктара выдавецтва «Мастацкая літаратура» — галоўны рэдактар часопіса «Полымя» Віктар Шніп цытаваў вершы юбіляра, а таксама прачытаў сваю баладу, прысвечаную Паўлюку Труса, якая нагадала пра тое, што ён памёр зусім малады. Старшыня Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Леанід Крыванос адзначыў яркі талент і арыгінальнасць мастака слова, якога называлі «беларускім Ясеніным».

Не толькі да творчасці Паўлюка Труса звярталіся госці імпрэзы. Іанаровы архівафілі Рэспублікі Беларусь, укладаль-

ніца кнігі выбраных твораў Паўлюка Труса Ганна Запартыка з цэпльнай згадала мерапрыемства, якое ладзілася да 100-годдзя паэта на яго малой радзіме ў в. Нізок. Цяпер пры ўездзе ў вёску намаганні супрацоўнікаў

раённай бібліятэкі і па ініцыятыве пляменніцы Паўлюка Труса Марыі Міхайлаўны Крупнік устаноўлены інфармацыйны стэнд, каб ушанаваць памяць паэта і іншых знакамітых ураджэнцаў гэтых мясцін.

Галоўны бібліяграф інфармацыйна-аналітычнага аддзела Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Юлія Амосава звярнулася да фонду Уздзенскай цэнтральнай бібліятэкі, дзе захоўваюцца кнігі П. Труса, якія выйшлі ў 1920—1930-я гг. Яна раскрыла гісторыю перадачы гэтых дакументаў у фонд кніжніцы з асабістай бібліятэкі супрацоўніцы-ветэрана Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Святаляны Базыльвай-Ланько.

Загадчык аддзела бібліятэказнаўства Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Таццяна Лаўрык паведала пра абласны конкурс віртуальных рэсурсаў, прысвечаных пісьменнікам-землякам, які праходзіў у публічных бібліятэках Мінскай вобласці ў 2023 годзе ў рамках літаратурна-краязнаўчага абласнога праекта «Пісьменнікі — ураджэнцы роднага краю». Уздзенская цэнтральная раённая бібліятэка імя П. Труса ў гэтай ініцыятыве атрымала дыплом II ступені за віртуальны музей Паўлюка Труса, створаны на афіцыйным сайце бібліятэкі.

Таццяна ЛАЎРЫК
Фота Аксаны ДАНІЛЬЧЫК

Насустрэч сонцу

Пры Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна ўжо год працуе клуб «Насустрэч сонцу», які дапамагае шматдзетным і прыёмным сем'ям, дзеціям-сіротам, сем'ям з дзецьмі з сіндромам Даўна і іншымі асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця. За час існавання клуба было арганізавана больш за трыццаць пяць мерапрыемстваў для дзяцей і дарослых.

Па запрашэнні кіраўніка клуба Вадзіма Панцюхіна завітаў у бібліятэку на сустрэчу з дзецьмі і Выдавецкі дом «Звязда». Для юных глядачоў была прапанавана гульня «У пошуках суперсябра К.». Аўтар і вядучая квэсту, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Валянціна Драбышэўская разам з юнымі артыстамі Яраславам Байковым, Варварай Сушковай, Іванам Сушковым і Анастасіяй Салушчавай, якія выконвалі ролі герояў кніг сучасных беларускіх аўтараў, захапілі ўвагу ўсіх прысутных у выставачнай зале бібліятэкі. З задавальненнем юныя ўдзельнікі клуба адправіліся ў вясёлае падарожжа ў пошуках зніклага суперсябра К. Пераходзячы ад адной тэматычнай «станцыі» да другой, дзеці адгадвалі загадкі, чыталі вершы, пераўвасабляліся ў тэатра-экспромтах, спявалі песні. У выніку змаглі пераадолець усе перашкоды злой вядзьмаркі і знайсці ключ ад чараўных дзвярэй, за якімі — суперсябар К. — яе Вялікасць Кніга.

У мерапрыемстве прынялі ўдзел каля дваццаці дзяцей са шматдзетных сем'яў. За праходжанне квэсту ўсе ўдзельнікі атрымалі кнігі аўтарства старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктара — галоўнага рэдактара Выдавецкага дома «Звязда» Алеся Карлюкевіча. А самыя актыўныя сталі ўладальнікамі памятных дыпламаў ад выдавецтва.

Аксана ЯНОЎСКАЯ

Вопыт і знаходкі

Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы адчыніла свае дзверы для гасцей абласнога семінара «Бібліятэка: жывём у фармаце сённяшняга дня», удзельнікамі якога сталі супрацоўнікі аддзелаў маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці бібліятэчных сістэм Гродзеншчыны.

Падчас экскурсіі ўдзельнікі наведалі арт-прасторы «Паказвае і гаворыць бібліятэка», якая ўяўляла сабой прэзентацыю дасягненняў бібліятэчнай сферы Лідскага рэгіёну.

З прывітальнымі словам да ўдзельнікаў семінара звярталіся Наталля Леўшунова, начальнік аддзела культуры Лідскага райвыканкама, і Анастасія Пекар, галоўны спецыяліст упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама.

Інтэрактыўнымі метадыкамі ў бібліятэчнай практыцы падзялілася падчас свайго выступлення Грына Лемяноўская, вучоны сакратар Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскава. «Творчасць, якасць, вынік — практычная дзейнасць бібліятэчных

установаў» — назва даклада Вольгі Жых, загадчыка аддзела маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці Навагрудскай раённай бібліятэкі. Пазнавальным для прысутных стала і анлайн-выступленне «Праекты Валагодскай абласной дзіцячай бібліятэкі па далучэнні дзяцей да чытання» Юліі Сіманавай, загадчыка інавацыйна-метадычнага аддзела БУК Валагодскай вобласці «Валагодская абласная дзіцячая бібліятэка». Супрацоўнікі аддзела маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска Карына Мацко і Караліна Сачко падзяліліся сучаснымі ведамі ў дакладзе «Бібліятэка і сацыяльныя сеткі: саюзнікі ці сапернікі».

Вопыт работы ў анлайн-прасторы прадэманстравалі супрацоўнікі Лідскай раённай бібліятэкі імя Я. Купалы, увазе прысутных быў прадстаўлены краязнаўчы вэб-квэст «Усяму пачатак тут, у краі маім родным».

Вывіковым мерапрыемствам падчас абласнога семінара стала экскурсія «Лідскі замак: гістарычная вандровка і сучаснасць».

Кацярына САНДАКОВА

У пошуках новага

У Бярэзінскай цэнтральнай раённай бібліятэцы адбыўся абласны семінар на тэму «Бібліятэчнае краязнаўства: у пошуках новых форм і ідэй». Удзел прынялі загадчыкі аддзелаў абслугоўвання і інфармацыі, аўтаматызацыі, краязнаўчай літаратуры цэнтральных бібліятэк Міншчыны, супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Ва ўрачыстай атмасферы гасцей з вобласці сустракалі з песнямі і святочным караваем. Семінар стартаваў з аграгарадка Багушэвічы, дзе ўдзельнікаў чакаў экскурс-рэд «Аграгарадок — адметнасці куток», цэнтрам якога стала наведанне помніка архітэктуры XIX стагоддзя касцёла Божага Цела.

аддзела маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці Тамара Круталевіч правялі прэзентацыю інфармацыйна-краязнаўчага цэнтра і пазнаемлілі гасцей з дзейнасцю бібліятэчнай сістэмы раёна.

У навуковай частцы праграмы мерапрыемства з дакладамі выступілі прадстаўнікі бібліятэк вобласці. Мадэратарам семінара была загадчык аддзела бібліятэказнаўства Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Таццяна Лаўрык. Абмяркоўваліся пытанні літаратурнага краязнаўства, традыцыі і інавацыйныя формы працы, выдавецкая дзейнасць у галіне краязнаўства. Загадчык аддзела маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці Бярэзінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі Тамара Круталевіч распавя-

Выступае Тамара Круталевіч.

завяршылася экскурсія візітам у Багушэвіцкую інтэграваную сельскую бібліятэку-клуб. Загадчыца Тамара Бінжук пазнаёміла прысутных з дзейнасцю ўстановаў.

У Паплаўскай інтэграванай сельскай бібліятэцы-клубе ўдзельніцаў семінара сустраў бібліятэкар Валянціна Наскавец, якая таксама правяла экскурсію па ўстанове і расказала аб сучасных прыёмах папулярных краязнаўчых матэрыялаў.

Далей госці накіраваліся ў раённы цэнтр рамястваў, дырэктар якога Іна Хвашчэўская правяла ўсіх па выставачных залах, распавяла пра пакой-музей драўлянай лыжкі — адзіны музей такога роду ў Рэспубліцы Беларусь, а таксама пазнаёміла з выставай керамікі і іншымі экспазіцыямі.

У другой частцы семінара ўдзельніцаў вітала раённая цэнтральная бібліятэка. Дырэктар Наталля Маеўская і загадчыца

ла пра вопыт краязнаўчай працы ў бібліятэках раёна, новыя тэндэнцыі і дасягненні. Ад Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна выступіла загадчык аддзела краязнаўчай літаратуры Марыя Барахоўская, якая прэзентавала дзейнасць свайго аддзела. Вучоны сакратар Барысэўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя І. Х. Каладзева Ірэна Карпава распавяла пра выдавецкую і публікацыйную дзейнасць свайго ўстановы, што з'яўляецца важным складнікам краязнаўчай працы. Вялікае ўражанне на ўдзельніцаў семінара зрабіла выступленне загадчыка аддзела аўтаматызацыі Салігорскай раённай цэнтральнай бібліятэкі Наталлі Кагіцінай, якая агучыла дасягненні бібліятэкі ў рамках работы над анлайн-праектам «Краеведческий кейс Солигорска».

Аляксандр БЫЧКОЎСКИ,
фота аўтара

Як гучыць Смаргоншчына

За апошнія дзесяцігоддзі Смаргоншчына стала асяродкам адраджэння разнастайных адгалінаванняў традыцыйнай беларускай культуры. Але асаблівае месца займае народная музыка. Адна з каштоўнасцей у скарбніцы Смаргонскіх традыцый — «Смаргонскія найгрышы». У 2021 годзе элементу нематэрыяльнай культурнай спадчыны «Музычна-інструментальная традыцыя (Смаргонскія найгрышы)» быў нададзены статус гісторыка-культурнай каштоўнасці.

Што ж такое «Смаргонскія найгрышы»? Гэта народная музыка, пад якую танцавалі нашы дзяды і прадзеды, музыка, якая з 1990-х гадоў стала незапаграванай з-за разбуральных наступстваў урбанізацыі, а сёння, дзякуючы рулівай працы яе носьбітаў, адраджаецца і атрымлівае новае дыханне. На тэрыторыі Смаргонскага раёна народная інструментальная музыка актыўна развівалася на пачатку XX стагоддзя, адчула сапраўдны росквіт у 1940—1960-х гадах і працягвала існаваць да пачатку 1990-х. Калі шматлікія і разнастайныя ансамблі

народных музыкантаў яшчэ былі жывой з'явай. Свае музыкант-саліст альбо ансамбль былі амаль у кожнай вёсцы. Такага роду калектывы называліся капелямі. На Смаргоншчыне існавала вялікае мноства такіх капель. У раёне захавалася шмат імён выдатных народных музыкантаў. Сёння «Смаргонскія найгрышы» складаюцца з шэрагу мелодый. Частка актыўна выкарыстоўваецца, а другая пакуль захоўваецца ў форме аўдыязапісаў і знаходзіцца ў стадыі вывучэння, расшыфроўкі і асваення.

На сёння распрацавана і зацверджана праграма захавання элемента нематэрыяльнай культурнай спадчыны «Смаргонскія найгрышы» на пяць гадоў, якая ўключае меры для яго захавання, развіцця і папулярнасці.

Захаванне, распаўсюджванне і папулярнасць «Смаргонскіх найгрышаў» ажыццяўляюць у першую чаргу носьбіты і пераемнікі гэтага нематэрыяльнага прад'яўлення творчасці чалавека: узорны ансамбль народнай музыкі «Гулянок» (дзяржаўная ўстанова адукацыі «Смаргонская дзіцячая школа мастацтваў імя М. К. Агінскага»), узорны фальклорны гурт «Нальшчанка» (дзяржаўная ўстанова адукацыі

Фота дастана аўтарам

«Жодзішкаўская сярэдняя школа»), гурт «Кушлянская капэла» (дзяржаўная ўстанова культуры «Смаргонскі раённы цэнтр культуры»).

Мелодыі вясковых варыяцый Смаргоншчыны гучаць на вясельных цырымоніях, у гаемейных святах, на народных і дзяржаўных святаваннях. Напрыклад, 9 Мая і 3 Ліпеня, падчас святковых мерапрыемстваў, у гарадскім парку на адкрытай пляцоўцы мясцовых жыхароў, сярод якіх у асноўным моладзь, танцуюць пад мясцовыя найгрышы. Такія ж адкрытая пляцоўка арганізоўваецца на фестывалі «Кераміка Крэва», святаваннях Масленіцы, Дажынак, вечарынах і конкурсах народных побытавых тандаў (музычна-танцавальная вечарына «Скокі ва ўсе бакі»; свята побытавых тандаў «Жодзішкаўскі кагарод»; фестывалі фальклорнага мастацтва «Берагіня», «Ветразь»). Таксама не абыходзіцца без «Смаргонскіх найгрышаў» і канцэртныя праграмы раённых святаў, шматлікія рэгіянальныя, рэспубліканскія і міжнародныя конкурсы і фестывалі.

Дзякуючы таму, што элемент выканальніцкага мастацтва «Смаргонскія

найгрышы» атрымаў статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, 18 чэрвеня 2022 года на базе музея-сядзібы Ф. Багушэвіча ў Кушлянах упершыню быў арганізаваны фестываль інструментальнай народнай музыкі. Ён праводзіцца на Смаргоншчыне адзін раз на два гады і садзейнічае вяртанню жывой прыгожай атмасферы свята, камунікацыі з музычнымі і танцавальнымі сродкамі і тым самым — аднаўленню не толькі музыкі, але і пэўнай культуры беларускага традыцыйнага адпачынку.

Сёлета рэгіянальны фестываль інструментальнай музыкі «Іграю, як знаю, скачу, як хачу» прайшоў 2 чэрвеня ў аграгарадку Залессе Смаргонскага раёна. Згадзіцца, вельмі знакавае месца для музычнага фестывалю, бо менавіта ў гэтым месцы знаходзіцца сядзіба аўтара сусветна вядомага паланэза «Развітанне з Радзімай». Смаргоншчына заўсёды рада гасцям. І з вялікім задавальненнем не толькі дэманструе сваю багатую культурную спадчыну, але і знаёміцца з набыткамі іншых.

Наталля ЧУДАКОЎСКАЯ

Фота з сайта shliakh.by

зваротная сувязь

Сагрэем душу добрым словам

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты», прысвечаны памяці пісьменніка Валянціна Блакіта.

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з паэтэсай з Наваполацка Інай Мароз.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вільярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Васіля Быкава «Трэцяя ракета».

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Міхася Стральцова.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — аповяданні айчынных і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Ныстамныя. Кемлівыя», гэтым разам слухачы пазнаёмяцца з творчасцю Алены Стэльмах. Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

7 чэрвеня — у Цэнтральную бібліятэку імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16) на творчую сустрэчу з Дзмітрыем Нікалаевым. Пачатак у 10.30.

7 чэрвеня — у публічную бібліятэку № 1 імя Л. М. Талстога (вул. Маскоўская, 18) на прэзентацыйна калектыўнага зборніка «С пушкінскай строкой». Пачатак у 13.00.

8 чэрвеня — на творчую сустрэчу з пісьменнікамі аддзялення, прэзентацыйна кніг на плошчы Свабоды (побач з ратушай). Пачатак у 16.00.

10 чэрвеня — у дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабодская, 27) на сустрэчу з Міхаілам Дзеравянкам. Пачатак у 11.00.

11 чэрвеня — у Мемарыяльную залу Дома літаратара на творчую сустрэчу сувораўцаў з Міхасём Пазняковым. Пачатак у 10.00.

12 чэрвеня — у Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16) на прэзентацыйна міжнароднага альманаха «Літаратурное созвездие». Пачатак у 16.30.

13 чэрвеня — у дзіцячы сад № 425 (вул. Адзінцова, 24) на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Верасок». Госць — Алена Лемеш. Творчы кіраўнік — Іна Фралова. Пачатак у 10.00.

13 чэрвеня — у дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабодская, 27) на сустрэчу з Валерыем Квілорыя. Пачатак у 11.00.

14 чэрвеня — у дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабодская, 27) на прэзентацыйна кнігі «Залатыя рыбкі» Іны Фраловай. Пачатак у 11.00.

14 чэрвеня — у Маладзечанскую цэнтральную раённую бібліятэку імя М. Багдановіча (вул. Л. Талстога, 4) на творчую сустрэчу з Тамарай Бунтай. Пачатак у 11.00.

7 чэрвеня 85-годдзе адзначае Уладзімір Скарынін.

10 чэрвеня 70-гадовы юбілей святкуе Наталля Голубева.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімева
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Мямлінскага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325 85-25
адказны сакратар — 377 99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасы;
63880 — ведамасы льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — Юрыдычны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друк 06.06.2024 у 11.00
Ум. друк. арж. 3,72
Наклад — 678

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1311
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Газіцыйны рэдакцыя можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з законам аб публікацыях у Рэспубліцы Беларусь.

ISSN 0024-4686

